

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра фізичної географії

На правах рукопису

ПАНАСЮК ЯНА ЕДУАРДІВНА

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ
РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ М. ЛУЦЬКА**

Спеціальність 106 “Географія”
Освітня програма “Географія”

Робота для здобуття освітнього рівня “Бакалавр”

Науковий керівник:
ПЕТЛІН ВАЛЕРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ
доктор географічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ
Протокол № 8
Засідання кафедри фізичної географії
від 02 червня 2025р.

Завідувач кафедри
проф. Фесюк О. В. _____

ЛУЦЬК – 2025

АНОТАЦІЯ

Панасюк Я. Е. Сучасний стан та перспективи використання рекреаційних ресурсів м. Луцька

В кваліфікаційній роботі досліджено теоретико-методичні аспекти оцінки рекреаційних ресурсів, що дало змогу сформулювати узагальнену й адаптовану для міста Луцька методику оцінювання. Для визначення рекреаційної цінності досліджуваної території досліджувалась її ландшафтно-естетична цінність (орографічна, кліматична, гідрографічна цінності, забезпеченість території об'єктами ПЗФ), історико-культурна цінність, а також забезпеченість закладами розміщення.

Аналіз природних рекреаційних умов та ресурсів міста Луцька, засвідчує можливість їх використання переважно місцевими жителями. Наявність мережі об'єктів культурної спадщини, готелів різного рівня комфортності дає змогу розвивати рекреацію й для гостей міста.

Комплексна оцінка рекреаційних ресурсів Луцька сягає 2,7 бали з 3 можливих. Проведена оцінка рекреаційних ресурсів засвідчує можливість розвивати в межах досліджуваної території пізнавальні види туризму та рекреаційної діяльності, які стосуються відвідування об'єктів культурної спадщини.

Стратегічними напрямками, що забезпечуватимуть здійснення рекреаційної діяльності на досліджуваній території є екологізація господарського комплексу, організація постійного впорядкування, догляду й оновлення зелених насаджень, збереження природно-заповідного фонду та біорізноманіття, догляд за руслами малих річок, формування екологічної культури населення, промоція культурної спадщини Луцька серед жителів та гостей міста

Ключові слова: м. Луцьк, рекреаційні ресурси, оцінка рекреаційних ресурсів, перспективні напрями розвитку рекреації.

SUMMARY

Panasyuk Ya. E. Current state and prospects for the use of recreational resources in the city of Lutsk

The qualification work investigated the theoretical and methodological aspects of the assessment of recreational resources, which made it possible to formulate a generalized and adapted methodology for the city of Lutsk for their assessment. To determine the recreational value of the studied territory, its landscape and aesthetic value (orographic, climatic, hydrographic values, the availability of the territory with NRF objects), historical and cultural value, as well as the availability of accommodation facilities were studied.

Analysis of natural recreational conditions and resources of the city of Lutsk indicates the possibility of their use mainly by local residents. The presence of a network of cultural heritage sites, hotels of various levels of comfort makes it possible to develop recreation for city guests as well.

The comprehensive assessment of Lutsk's recreational resources reaches 2.7 points out of 3 possible. The conducted assessment of recreational resources indicates the possibility of developing cognitive types of tourism and recreational activities within the studied territory, which relate to visiting cultural heritage sites.

The strategic directions that will ensure the implementation of recreational activities in the studied territory are the greening of the economic complex, the organization of constant improvement, care and renewal of green spaces, the preservation of the nature reserve fund and biodiversity, care for the beds of small rivers, the formation of an ecological culture of the population, the promotion of the cultural heritage of Lutsk among residents and guests of the city

Keywords: Lutsk city, recreational resources, assessment of recreational resources, promising areas of recreation development.

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти оцінки рекреаційних ресурсів	7
1.1. Поняття рекреаційні ресурси	7
1.2. Класифікація рекреаційних ресурсів	9
1.3. Методичні підходи до оцінки рекреаційних ресурсів	13
Розділ 2. Природні рекреаційні умови та ресурси міста Луцька	18
2.1. Геолого-геоморфологічні умови та мінерально-сировинні ресурси в контексті розвитку рекреації	18
2.2. Гідрокліматичні умови	20
2.3. Природно-заповідний фонд	25
2.4. Парки культури та відпочинку м. Луцька	28
Розділ 3. Культурна спадщина та інфраструктура міста Луцька	36
3.1. Історико-культурні ресурси	36
3.2. Рекреаційна інфраструктура	37
Розділ 4. Перспективи розвитку рекреації та туризму в м. Луцьку	40
4.1. Оцінка рекреаційних ресурсів м. Луцька	40
4.2. Стратегічні напрямки розвитку	41
Висновки	49
Список використаних джерел	52
Додатки	57

ВСТУП

Актуальність роботи. Основою рекреаційного використання території слугують ресурси, продуктивність яких віддзеркалюється в їх потенціалі. Ресурси є складниками потенціалу. Тому дослідження й оцінка є одним із найважливіших завдань їх раціонального та збалансованого використання.

м. Луцьк має порівняно незначний потенціал рекреаційних ресурсів, проте тут спостерігається комфортна температури повітря влітку, розвинута транспортна мережа та закладів розміщення туристів, що сприяє розвитку пізнавальної рекреаційної діяльності. Характеристика та оцінка рекреаційних ресурсів дає можливість виявити види і форми туризму, що успішно можуть розвиватись в межах м. Луцька.

В географічній науці окреслено зміст понять “природно-ресурсний потенціал” [34; 35], а також “рекреаційні ресурси” [3; 8; 26], здійснено їх класифікацію [3; 39], досліджено екологічний стан м. Луцька [32] природні умови та ресурси Волинської області [15; 36], проведено оцінку рекреаційних ресурсів Волинської області [28; 41], зокрема національних природних парків цієї території з урахуванням лімітуючих показників [30]. Проте, аналіз наукових джерел засвідчує, що рекреаційна оцінка з урахуванням природної, історико-культурної, та інфраструктурної складових м. Луцька не проведена, що зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи.

Метою дослідження є аналіз і оцінка рекреаційних умов та ресурсів м. Луцька для виявлення перспектив розвитку рекреації та туризму на досліджуваній території. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких **завдань**:

- вивчити теоретико-методичні аспекти оцінки рекреаційних ресурсів;
- дослідити природні рекреаційні умови та ресурси міста Луцька;
- охарактеризувати історико-культурні ресурси та інфраструктуру міста Луцька

– здійснити оцінювання рекреаційних ресурсів м. Луцьк та виявити перспективи розвитку рекреації та туризму в межах досліджуваної території.

Об’єктом дослідження є територія м. Луцька.

Предметом дослідження – рекреаційні ресурси та умови м. Луцька.

Методи дослідження. Методологічну основу бакалаврської роботи складають теоретичні й методичні положення ландшафтознавства, прикладного ландшафтознавства, рекреаційної географії. У процесі вирішення завдань використовувались наукові підходи висвітлені у працях В. Руденка, О. Бейдика, В. Мацоли, С. Кузика, Міщенко О. В. та ін. Для вирішення завдань застосовано методи аналізу, синтезу, бальної оцінки, порівняння.

Наукова новизна роботи. У кваліфікаційній роботі здійснена оцінка рекреаційних ресурсів м. Луцька.

Практичне значення. Результати досліджень можуть бути використані у навчальному процесі при вивченні курсів “Фізичної географії України”, “Географії Волинської”, “Рекреаційна географія” написанні курсових та кваліфікаційних робіт.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, 4 розділів, висновків, списку використаних джерел (43 найменування). Робота викладена на 58 сторінках комп’ютерного тексту, з них 51 сторінка основного тексту. Проілюстрована 10 рисунками, 7 таблицями, 1 додатком.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

1.1. Поняття рекреаційні ресурси

Науковці трактують рекреаційні ресурси досить по-різному, зокрема: окремі елементи середовища; геосистеми і їх елементи; певні даності (природні, господарські, історичні); комплекси і їх елементи (природні, природно-технічні, соціально-економічні); процеси; складові загальних ресурсів (природних, культурних, соціально-економічних); об'єкти і явища та ін. [3; 18; 26]. Різні підходи до визначення змісту цієї категорії обумовлені дослідженням різних аспектів рекреаційної діяльності.

Питання про суть і зміст понять “рекреаційні ресурси” та “умови рекреаційної діяльності” є дискусійним.

Аналіз літературних джерел дає нам ряд загальних положень, що стосуються змісту поняття рекреаційні ресурси:

- це “об'єкти, явища і процеси природного та антропогенного походження, що використовуються або можуть бути використані для розвитку рекреації і туризму. Вони є матеріальною і духовною основою формування територіальних рекреаційних систем (TRC) різного типу” [25];

- “специфічні властивості природного середовища, а також їх поєднання, прояви людської діяльності, природні, історичні, соціально-культурні об'єкти, які є предметами зацікавлення туристів, стимулюють їх до подорожі, здатні задовольнити їхні потреби у відновленні та розвитку фізичних, емоційних та інтелектуальних сил” [24];

- “сукупність природних й антропогенних геосистем, тіл та явищ природи, які мають комфортні властивості і споживчу вартість для рекреаційної діяльності і можуть бути використані з метою відпочинку та оздоровлення людей певного сегменту ринку у певний час за допомогою існуючих технологій і матеріальних можливостей” [18].

Рекреаційні ресурси представлені групами природних і культурно-історичних ресурсів та соціально-економічних умов. У контексті рекреації, природні ресурси охоплюють усі природні об'єкти, процеси та умови, що залучаються рекреантами або організаторами для формування рекреаційного продукту. Метою такого використання є задоволення суспільних потреб у відпочинку та отриманні нових знань.

Культурно-історичні ресурси охоплюють архітектурні пам'ятки, паркові комплекси, музеї та місця з історичним значенням. Їхньою функцією є задоволення відпочинкових потреб певної групи людей протягом обмеженого періоду.

Соціально-економічні умови це "об'єкти і явища, які забезпечують можливість здійснення рекреаційної діяльності, зокрема матеріально – технічна база рекреації; об'єкти рекреаційної інфраструктури, зайняті в рекреаційному господарстві, а також трудові ресурси" [8].

При вивченні природних рекреаційних ресурсів розрізняють поняття рекреаційні умови і рекреаційні ресурси. Наявність сприятливих природних умов в деякий невеликий проміжок часу достатнє для організації рекреаційної діяльності індивіда. У разі ж розгляду сприятливих чинників природного середовища як ресурсу, тобто з позиції організації виробництва рекреаційного продукту необхідно щоб дані чинники відповідали наступним характеристикам:

- сприятливість природних умов для рекреації визначається придатністю природних геосистем (їх характеристики мають бути оптимальними для проведення рекреаційних заходів).

- забезпечення комфорту для рекреаційного процесу: це оцінюється з точки зору доступності територій з комфортними умовами для розміщення відпочиваючих та тривалості періоду, протягом якого ці умови залишаються сприятливими.

На нашу думку доцільно враховувати правовий режим використання рекреаційних ресурсів:

–наявність медичних висновків, на підставі проведення наукових досліджень з оцінки придатності таких ресурсів для використання у рекреаційних цілях;

–наявність висновку відповідних органів про кількість, структуру, доступність та інші характеристики ресурсів, як вказують на можливість їх використання в процесі рекреаційної діяльності;

–занесення їх до кадастру природних рекреаційних ресурсів;

–встановлення меж розташування таких ресурсів.

У нормативно-правових актах використовуються поняття територій рекреаційного призначення, рекреаційних зон, природних ресурсів, які мають рекреаційне призначення. До останніх належать курортні та лікувально-оздоровчі зони, які законодавчо трактуються, як території, що мають чітко окреслені фактори, які благотворно впливають на лікування й оздоровлення людей.

Важливе значення для розуміння сутності рекреаційних ресурсів має те, що усі поняття які використані у нормативно-правових актах з метою позначення ресурсів безпосередньо пов'язані із землею, зокрема земельними ділянками як просторовим базисом, що має специфічні властивості або призначення. Такі визначення перекликаються з науковим розумінням критерію віднесення рекреаційних умов до ресурсів, який полягає у необхідності просторового поширення факторів та умов для організації рекреаційної діяльності.

1.2. Класифікація рекреаційних ресурсів

Різноманітність рекреаційних ресурсів потребує їх виділення в окремі групи. Рішення цієї проблематики вирішують класифікаційні схеми. Єдиної загальновизнаної класифікації рекреаційних ресурсів не розроблено, більшість існуючих класифікацій, представлених різними авторами в різні часи, можна поділити на два основні різновиди в залежності від того, під яким кутом зору розглядаються в них рекреаційні ресурси:

– класифікації, в основі яких лежать уявлення про походження рекреаційних ресурсів, тобто генетичний підхід.

– класифікації, в яких рекреаційні ресурси поділяються за використанням, в залежності від певних видів рекреаційної діяльності, тобто класифікації, в яких використовується ситуативний підхід.

Найбільшого розповсюдження набув перший вид класифікацій, він є традиційним, більш ґрунтовним, практично-орієнтованим. Аналіз наукових публікацій за цією тематикою доводить, що здебільшого автори пропонують за походженням виділяти два чи три види рекреаційних ресурсів. Так, найчастіше в якості рекреаційних ресурсів розглядаються окремі компоненти географічного середовища, зокрема два їх типи природні і культурно-історичні ресурси; три види рекреаційних ресурсів виділяє більша кількість дослідників, причому класифікації виглядають таким чином: природні – історико-культурні – соціально-економічні (рис. 1.1).

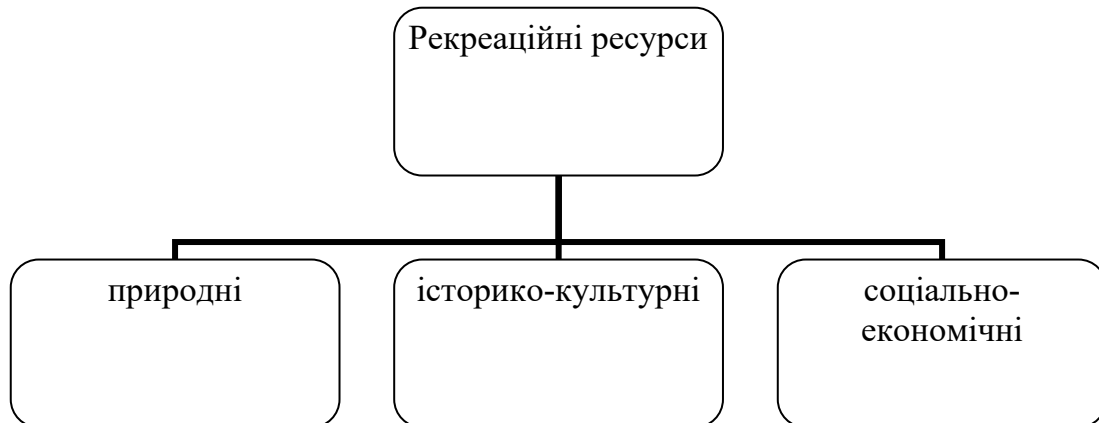

Рис. 1.1. Класифікація рекреаційних ресурсів

Кожний з них відіграє певну роль у формуванні галузевої і територіальної організації рекреаційних комплексів. Природні рекреаційні ресурси (ПРР) можна визначити як усі природні чинники, речовини та властивості природного середовища, які завдяки своїм сприятливим характеристикам можуть бути використані для відпочинку, туристичної діяльності, лікування та оздоровлення людей. До них належать лікувальні та

оздоровчі чинники багатоцільового призначення (ліси, лікувальні кліматичні місцевості, поверхневі води), лікувальні речовини (мінеральні води, грязі, озокерит), а також рекреаційні властивості гірських і передгірських ландшафтів, заповідних територій.

Історико-культурні рекреаційні ресурси – це “пам’ятки культури, створені людиною, які мають суспільно-виховне значення, пізнавальний інтерес і можуть використовуватись для задоволення духовних потреб населення” [38].

Соціально-економічні рекреаційні ресурси охоплюють матеріально-технічне забезпечення рекреаційної діяльності, а також виробництво рекреаційного продукту, відповідну інфраструктуру, трудові ресурси, зайняті в рекреаційному господарстві.

Другий вид класифікацій є менш поширеним. Він заснований на розподілі рекреаційних ресурсів в залежності від використання для різних форм рекреаційної діяльності.

Залежно від цілей проведення досліджень в основу класифікації рекреаційних ресурсів можуть бути покладені різні ознаки: галузева приналежність при використанні ресурсу (ресурси санаторно-курортного лікування, туризму), походження ресурсу, характеру розповсюдження тощо. Найбільш вивченими є ознаки природних ресурсів. Класифікації даної групи ресурсів в роботах по рекреації пов’язані із знаннями в області географії (походження і розповсюдження ресурсів), медицини (елементний склад лікувальних ресурсів), екології (вичерпаність і відновлюваність ресурсів). Культурно-історичні ресурси рекреації менш досліджені і розроблені. В сучасній науковій та нормативній літературі об’єкти культурно-історичних рекреаційних ресурсів класифікують по видах: будівлі і споруди, пам’ятні місця, об’єкти природи і ін., виділяючи культурно-історичні, наукові і художні особливості. Крім того, можна виділити різні підходи до класифікації природних рекреаційних ресурсів. Так Л. Черчик [39] запропонувала функціональний підхід, що відображає класифікацію

природних рекреаційних ресурсів за здатністю до формування рекреаційних комплексів та участі у територіальному поділі праці, що визначає господарську спеціалізацію окремих територій табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Функціональна структура природних рекреаційних ресурсів

Тип	Основні завдання	Піднапрямки	Види занять	Використовувані ПРР
лікувальний	санаторне, профілактичне, реабілітаційне лікування	Кліматолікувальний	приймання повітряних сонячних ванн	мікроклімат морський, гірський, лісовий, соляних шахт, карстових печер
	“_”	бальнеологічний	пиття мінералів, приймання ванн	мінеральні води
	“_”	грязе, озокеритолікувальний	приймання грязевих ванн, грязевих та озокеритових аплікацій	лікувальні грязі, озокерит, сапропелі
	“_”	водолікувальний	прийняття ванн, орошень	термальні води
	“_”	фітолікувальний	пиття фіто чаїв, приймання фітоіванн, орошень	фітолікувальні запаси
оздоровчий	збереження здоров'я, профілактика захворювань, зняття фізичної та нервової втоми, фізичний розвиток	стаціонарно-оздоровчий	теренкур, пляжно-купальний відпочинок, любительські промисли	водні, лісові, гірські, кліматичні
спортивний	“_”	спортивний	спортивний туризм, спортивна рибалка та мисливство, альпінізм, гірськолижний спорт, спортивне орієнтування, автотуризм	“_”
	“_”	комбінований	охоплює заняття двох попередніх підтипів	“_”
пізнавальний	духовний, культурний, естетичний, інтелектуальний розвиток особистості	екскурсійний, туристично-пізнавальний	відвідування, вивчення, споглядання цікавих об'єктів	природні пам'ятки, музеї

Складено за [39]

Функціональні аспекти рекреаційних ресурсів детермінують їхню територіальну когерентність та кореляцію з відповідними субсекторами рекреаційного господарства. Типологія рекреаційних ресурсів за їхніми

функціональними призначеннями слугує методологічною основою для формування функціональної структури природних рекреаційних ресурсів (ПРР). Відповідно до цього підходу, ідентифікуються чотири ключові функціональні типи ПРР: терапевтичний, оздоровчий, спортивний та освітньо-пізнавальний.

Функціональні комбінації ресурсів, асоційовані з конкретними типами субгалузей рекреаційного господарства, характеризуються певною територіальною цілісністю; кожне функціональне поєднання може бути інтерпретоване як особливий (багатофункціональний) тип територіальної інтеграції. У практичній діяльності організатори відпочинку часто стикаються з потребою у виділенні поліфункціональних конфігурацій, що уможлиблюють організацію різноманітних субгалузей рекреаційного господарства в межах однієї географічної локації. При цьому варто зазначити, що в основі формування функціональних поєднань ресурсів лежать принципи комплементарності та комплексності

Територіальна структура рекреаційних ресурсів може бути представлена ресурсами міждержавного, державного, регіонального і місцевого значення. Аналіз територіальної структури ПРР та розкриття її сутності полягає у виділенні відповідного набору структурних елементів та встановленні територіальних співвідношень між ними.

1.3. Методичні підходи до оцінки рекреаційних ресурсів

Оцінці рекреаційних територій присвячено багато наукових досліджень [18; 27; 28; 29; 31]. В. Мацола [27] здійснив оцінювання рекреаційних ресурсів за трибальною шкалою : 1 бал – низький, 2 бали – середній, 3 бали – високий. Автор у цій методі при оцінюванні кліматичних характеристик для здійснення рекреації враховує лише температуру повітря теплого та холодного періоду. Так, території, де тривалість періоду з температурою понад 15°C становить 100 днів і більше, оцінюються 3 балами, 80-100 днів – 2 балами, менше 80 днів – 1 балом. Для зимового періоду беруться до уваги

температури нижче 0°C. Так, період понад 110 днів з таким показником оцінюється в 3 бали; 100-110 у 2 бали, а менше 110 днів у 1 бал. О. Міщенко до поданого дослідження додала вологість повітря та швидкість вітру [29].

Вертикальний поділ – це відносні перевищення між найвищою і найнижчою точками рельєфу. При цьому чим вищі відносні перевищення, тим більша можливість панорамного огляду ближніх, середніх і дальніх планів пейзажу, вибору найбільш вигідних точок огляду, а значить і вища естетична цінність даної території [26].

Водні рекреаційні ресурси охоплюють річки, озера, водосховища та ставки, які слугують підґрунтям здійснення рекреаційної діяльності на основі занять різними водними видами відпочинку. Наявність водойм значно збільшує цінність рекреаційної території, оскільки інтенсифікується використання даних територій, урізноманітнюється вибір рекреаційних видів діяльності.

Загалом провідними показниками, які визначають рекреаційну цінність відкритих водойм є їх величина, а також екологічний стан водойми. Чим більша водна артерія, тим більші можливості її рекреаційного використання. За загальноприйнятою класифікацією [43] до великих річок належать річки довжиною понад 500 км, до середніх 100-150 км. Малі річки мають довжину до 100 км. При глибині понад 30 см річки придатні для сплаву на каное, при глибині понад 120 см – для занять всіма видами водного спорту, туризму, відпочинку.

Тому одним із важливих показників в контексті розвитку рекреації на досліджуваній території – це частка площі, зайнята водою. При цьому 3 балами доцільно оцінювати, коли під водою зосереджено 3-5% площі досліджуваної території; 2 балами - до 3%; 1 балом – менше 1% території [29; 42]. Довжину гідрологічної мережі доцільно оцінювати 3 балами, коли цей показник сягає 1 км/км²; 2 балами – від 0,25 км/км² до 1 км/км²; 1 балом – менше 0,25 км/км² [41]. Крім того важливо зазначити, що під час здійснення рекреації важливо враховувати екологічний стан водойми. Тому 3-ма балами

оцінюються незабруднені водойми придатні для усіх видів відпочинку.

Відкриті водойми придатні для сплаву на байдарках і каное, а також для купання – 2 балами, водойми з обмеженими можливостями рекреаційного використання – 1 балом [29].

Територія вважається цікавою для пізнання, коли вона містить об'єкти ПЗФ. Тому важливо враховувати під час оцінювання рекреаційних ресурсів коефіцієнт заповідності досліджуваної території. Тому 3 балами оцінюється територіальна система, коли в її межах коефіцієнт заповідності більше 30%; 2 балами – 5-30%; 1 балом при коефіцієнті заповідності до 5 %

Систематизуючи вище поданий матеріал досліджень науковців доцільно ландшафтно-естетичну цінність, оцінювати за такими показниками: вертикальний поділ рельєфу (відносне перевищення), кліматична цінність, гідрологічна цінність, забезпеченість території об'єктами мережі ПЗФ табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Оцінка ландшафтно-естетичної цінності [29; 42]

№п/п	Показники	Бальна оцінка		
		3 бали	2 бали	1 бал
Орографічна цінність				
1	Вертикальний поділ рельєфу для горбогірних територій	понад 50 м	10-50 м	менше 10 м
Кліматична цінність				
2	Пересічна температура повітря, °С в теплий період	20-25 °С	15-19 °С; 26-30 °С	вище 30 °С
3	Пересічна температура повітря, °С в холодний період	0– -5 °С	вище 0, -6 °С – -10 °С	нижче -10 °С
4	Пересічна відносна вологість, %	30-60%	61-80%	вище 80%
5	Пересічна швидкість вітру, м/сек.	1-4 м/сек.	5-7 м/сек.	вище 7 м/сек.
Гідрологічна цінність				
6	Площа зайнята водою, % від площі досліджуваної території	3-5%	до 3%	менше 1
7	Сумарна довжина гідрологічної мережі, км/км²	1 км/км² і більше	від 0,25 км/км² до 1 км/км²	менше 0,25 км/км²
Забезпеченість території об'єктами мережі ПЗФ				
8	Коефіцієнт заповідності	більше 30 % території	5-30 % території	до 5 % території

Культурна цінність території визначається наявністю в її межах пам'яток містобудування, архітектури, історії. Ці об'єкти слугують важливими рекреаційними ресурсами і подекуди є основою рекреаційної індустрії. Оцінювання таких ресурсів доцільно здійснювати із застосуванням напрацювань В. Мацоли [27], які ґрунтуються на підрахунку густини пам'яток історії та культури на 100 км². Виходячи із цього, території, де такий показник сягає 7 оцінюються 1 балом, 8-18 – 2 балами, понад 18 – 3 балами.

Забезпеченість досліджуваної території закладами розміщення туристів вказує на рівень рекреаційного освоєння і визначається коефіцієнтом забезпеченості. За показником кількості місць, які припадають на 1 км² площі, рекреаційні території можна оцінити 3-ма балами при показниках більше трьох місць/ км², 2-ма балами – від 1 до 3 місць/км², 1 балом – менше 1 місця/ км².

Варто зазначити, що під час вибору показників з метою оцінювання рекреаційних ресурсів м. Луцька враховувалось наявність статистичної інформації щодо тих чи інших даних. Тому, оцінку рекреаційних ресурсів м. Луцька можна визначити із використанням такої формули:

$$O = L + I + Z, \quad (1.1)$$

де O – оцінка рекреаційних ресурсів;

L – ландшафтно-естетична цінність;

I – історико-культурна цінність;

Z – забезпеченість рекреаційної території закладами розміщення туристів.

На основі комплексної бальної оцінки рекреаційних ресурсів досліджуваної території можна визначити коефіцієнт рекреаційно-туристичної цінності:

$$K_{p-t} = O/O_{\min}. \quad (1.2)$$

де K_{p-t} – коефіцієнт рекреаційно-туристської цінності;

$O_{\text{мін.}}$ — величина комплексної бальної оцінки рекреаційних ресурсів з мінімальними показниками.

Запропонована бальна методика оцінювання рекреаційних ресурсів ґрунтується на комплексному дослідженні компонентної структури природного ландшафту, наявності заповідної мережі, історико-культурної спадщини, забезпеченості території закладами розміщення, які формують її рекреаційно-туристську цінність.

РОЗДІЛ 2.

ПРИРОДНІ РЕКРЕАЦІЙНІ УМОВИ ТА РЕСУРСИ МІСТА ЛУЦЬКА

2.1. Геолого-геоморфологічні умови та мінерально-сировинні ресурси в контексті розвитку рекреації

Місто Луцьк розташоване в південно-західній частині Східноєвропейської платформи. Під час формування геологічної будови беруть участь утворення протерозойської, палеозойської, мезозойської, а також кайнозойської систем [1].

У місті використовується 56 артезіанських свердловин (7 з них резервні), які розташовано на п'яти ділянках: Омелянівська (6), Дубенська (5), Новодубенська (11), Правобережна і Лівобережна (20), Південно-Східна (14) свердловин [13].

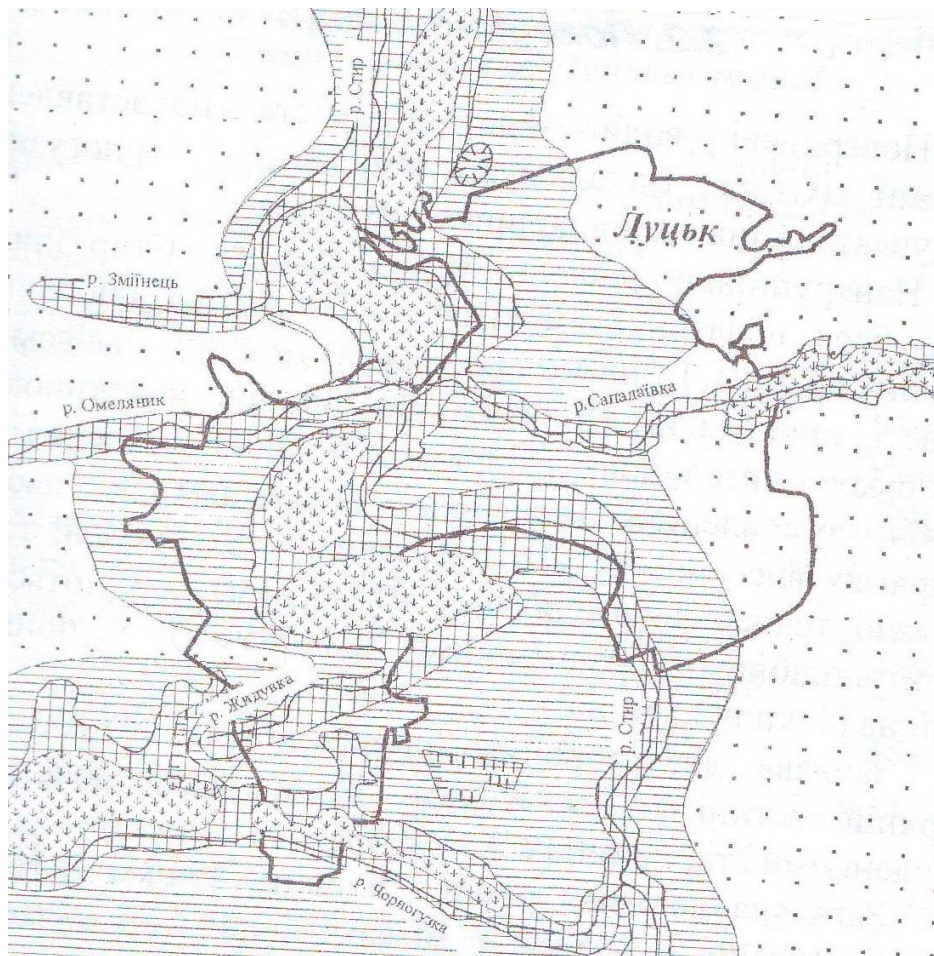
В межах досліджуваної території на луцькому родовищі розвідані природно-столова і мало-мінералізована мінеральна вода, яка використовується переважно для промислового розливу і не може вважатися рекреаційний ресурсом [40].

Четвертинні відклади (переважно лесовидного типу) перекривають суцільно корінні крейдові відклади, які на денну поверхню майже ніде не виходять. Сучасні алювіальні відклади характерні для заплаव річок Стир, Сапалаївка, Черногузка, Жидувка, Омеляник, Зміїнець. Болотні відклади фіксуються в заплавах річок, а також балках [33].

Відповідно до геоморфологічного районування Луцьк розташований в межах Волинської ерозійної височини, якій властиві різноманітні ерозійні форми рельєфу: яри, балки і річкові долини різної будови і розмірів.

Як бачимо на рис. 2.1 ділянки поверхні, які сформувалися внаслідок болотної акумуляції фіксуються на вододілах, а також річкових долинах. Вони сформували заболочені рівнини, які в заплавах сягають 2,0-2,5 км й відзначаються пласким рельєфом з невеликим похилом до річища [32].

Річковою акумуляцією сформувалися ділянки заплав і першої надзаплавної тераси. Ширина заплави сягає до 1,2 км. Рівнинний мікрорельєф забезпечує постійне зволоження, а також розвиток болотної рослинності. На вододілах поверхні утворені еолово-делювіальними процесами. Хвилясто-горбисті поверхні зумовлюють формування западин, ярів, балок та ін.

Генетично-однорідні поверхні

1. Утворені болотною акумуляцією:

в межах річкових долин

2. Утворені річковою акумуляцією

в межах заплав

в межах надзаплавної тераси

3. Утворені елювіальними, еолово-делювіальними процесами

в межах вододільної тераси

річки

Рис. 2.1. Геоморфологічна будова м. Луцька[32]

Досліджувана територія відзначається абсолютними висотами, які пересічно сягають 181 м. Найвищі абсолютні висоти – 214 м-229 м спостерігаємо на північному сході міста; найнижчі – 173 м - в межах заплав річок (рис. 2.2).

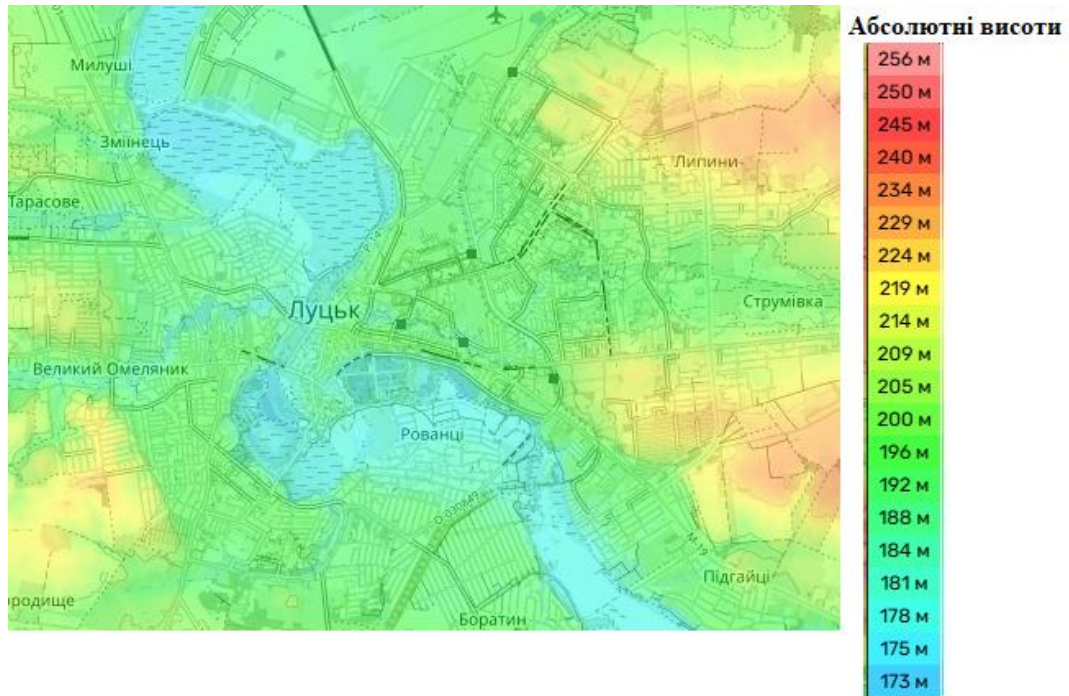

Рис. 2.2. Абсолютні висоти Луцька [37]

2.2 Гідрокліматичні умови

Луцьк повністю знаходиться в помірно-континентальному кліматі. Середньорічна температура липня – +19 °С, а січня – -3° С.

Таблиця 2.1

Середньомісячна температура повітря на метеостанції м. Луцька, °С [4]

Метеостанція	Місяць року												
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	За рік
Луцьк	-3,0	-2,0	1,3	8,4	14,0	16,9	19,0	18,1	12,8	7,8	2,0	-2,5	7,7
Загалом по Волинській області	-2,6	-1,6	1,7	8,4	14,1	17,0	19,0	18,0	12,9	8,0	2,2	-2,1	7,9

Радіаційний баланс становить 1400-1500 МДж/м². Пересічна кількість опадів сягає 617 мм. [13] (рис. 2.3); пересічна відносна вологість – 78%. У Луцьку найбільш повторюються західні вітри. Найбільша швидкість вітру прослідковується у листопаді, найменша – влітку. У січні цей показник сягає 4,1 м/с, а у липні – 2,8 м/с [19].

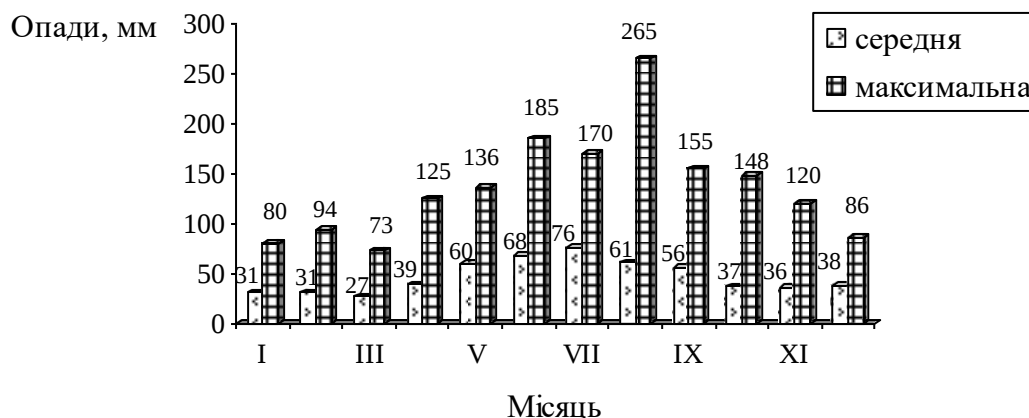

Рис. 2.3. Середня місячна і максимальна кількість опадів по метеостанції Луцьк (мм) [4]

В організації туризму й рекреації особлива роль належить водним об'єктам. В умовах Луцька можливе їх використання для відпочинку на прибережних ділянках, геліотерапія, плавання, а також плавання на човні, байдарці, катамарані, рибальство. Загальна площа водних об'єктів на території міста близько 105 га. В межах міста протікають річки Стир, Сапалаївка, Омеляник, Жидувка. Найдовшою з них є Стир, яка має і найбільшу площу водозбору – 13100 км² (рис. 2.4), (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 [14]

Морфометричні показники річок міста Луцька

Назва річки (п – права притока; л – ліва притока)	Головна річка	Площа водозбору, км ²	Довжина, км	Протяжність території м. Луцька, км	Середня витрата води річки, м ³ /с
Стир (п)	Прип'ять	13100	494	11,2	49,5 (30,8*)
Сапалаївка (п)	Стир	39,2	12,4	8,3	0,25
Омеляник (л)	Стир	40	12,6	3,5	0,18
Жидувка (л)	Стир	9,5	4	4	0,03

* Витрата води (Гідрологічний пост р. Стир, м. Луцьк)

Рис. 2.4. Гідрографія м. Луцьк [14]

На березі цієї річки у центральному парку культури і відпочинку імені Лесі Українки розміщений пляж, де мають змогу комфортно відпочити жителі міста.

Річище Стира є звивистим, на окремих ділянках міста каналізованим. Швидкість течії цієї річки пересічно сягає 0,2-0,5 м/с [14]. Дно Стира зазвичай рівне з мулистими/мулисто-піщаними відкладами, що в свою чергу понижує комфортність купання у річці. Найбільш багатоводною ця річка буває весною. Тоді ж проходить 50 %-70% стоку від річного [13].

Найбільшою правою притокою р. Стир у межах міста Луцьк є р. Сапалаївка. Її довжина становить 12 км, а площа басейну – 39,2 км². У Луцьку русло цієї річки розчищене; в центральній частині міста каналізоване, в межах Парку культури й відпочинку імені 900-річчя Луцька – розширене й перетворене на ставок. В районі Теремно на Сапалаївці споруджено 2 ставки (рис. 2.5).

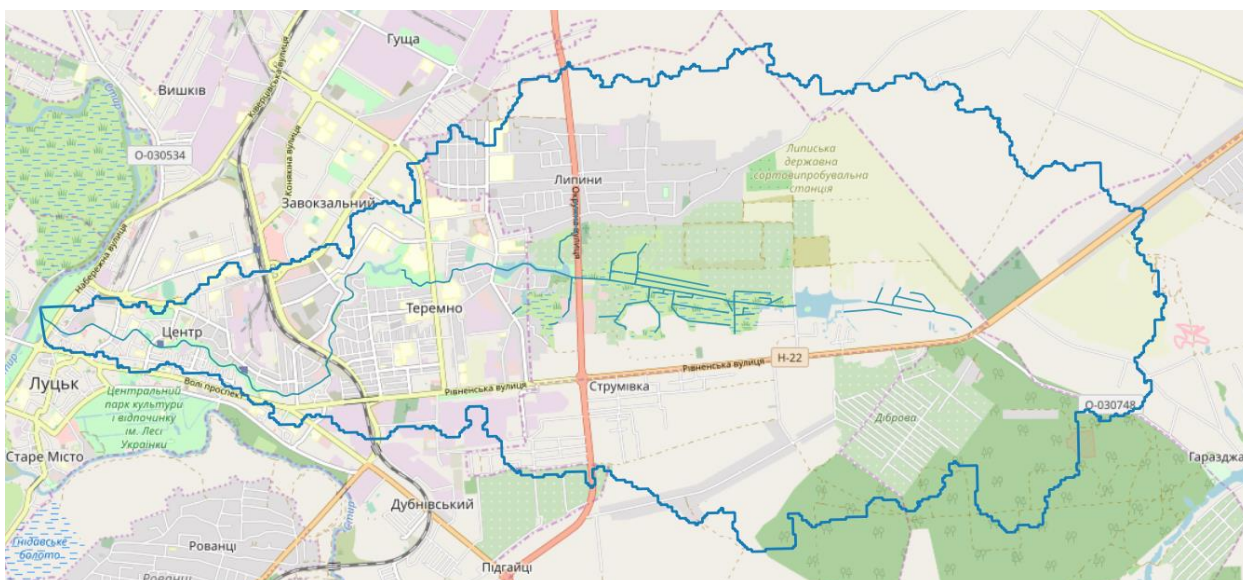

Рис. 2.5. Басейн річки Сапалаївка

Найдовша ліва притока р. Стир у межах околиць міста (район Вересневого) – р. Черногузка. Загальний напрям течії річки – із заходу на схід; впадає в р. Стир на 320 км від її гирла на схід від с. Новостав. Долина річки горбиста, місцями заболочена. Заплава шириною до 0,7 км. Русло дуже меандрує, шириною до 5 м., береги пологі низькі, низькі. Територія її басейну інтенсивно антропогенно трансформована, густо заселена, розорана, у верхній течії споруджено 6 ставків. Однією з провідних причин погіршення гідроекологічного стану річки в межах міста – це скиди неповною мірою очищених стічних вод Гнідавського цукрового заводу. Варто зазначити, що річка через територію міста не протікає, проте її екологічний стан впливає на урбоєкосистему міста.

Інші притоки річки Стир мають суттєво менші розміри і їх довжини не перевищують 10 км. Ці річки відносять до струмків. Річка Омеляник має довжину пересічно 10 км, а Жидувка – 4 км. Їх витрати води пересічно сягають $0,18 \text{ м}^3/\text{с}$ і $0,03 \text{ м}^3/\text{с}$. Русло Омеляника у Луцьку перекрите греблями, є споруджені ставки, які використовуються для розведення риби. Загалом гідрорежим цих річок дуже змінений через інтенсивну антропогенну діяльність.

Важливими чинниками розвитку і здійснення рекреаційної діяльності слугують антропогенні водні об'єкти. В межах Луцька їх налічується 14, зокрема 2 штучні водойми, 5 ставків, 3 технологічні водойми, 4 меліоративних мережі табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Антропогенні водні об'єкти міста Луцька*

№ з/п	Назва/вид об'єкта	Місце розташування	Площа/довжина км, км ²
1	Штучна наливна водойма	вул. Ковельська	0,13 км ²
2	Штучна водойма в парку ім. 900-річчя м. Луцька	просп. Відродження	0,0115 км ²
<i>Ставки</i>			
3	-	вул. Шевченка	0,0043 км ²
4	-	просп. Стефаника-вул.Застав'я - вул. Нахімова	0,035 км ²
5	-	вул. Ковельська-Кічкарівська	0,0568 км ²
6	-	вул. Миру-вул. Макаренка	0,0065 км ²
7	Теремнівський ставок	вул. Теремнівська	0,05911 км ²
<i>Технологічні водойми</i>			
8	-	вул.Січова (ЖКП №7)	0,00036 км ²
9	-	вул. І.Франка	0,0015 км ²
10	Водойми КП "Луцький зоопарк" (2 шт)	вул. Глушець, 16	0,004 км ² 0,0048 км ²
<i>Меліоративна мережа</i>			
11	Меліоративна мережа в Центальному парку культури та відпочинку ім. Лесі Українки	вул. Глушець	9,1 км
12	Меліоративна мережа Гнідавського болота (в межах земель Луцької міської ради)	вул. Гнідавська	7,1 км
13	Меліоративна мережа в межах Дубнівського житлового масиву	вул. Дубнівська	1,03 км
14	Меліоративна мережа в межах лугопарку	вул. Набережна; від вул. Ковельської до вул. Шевченка	0,41 км

* Складено за [13]; матеріалами Луцької міської ради

Серед антропогенно створених водойм у Луцьку для рекреації найбільше використовуються: штучна водойма в парку імені 900-річчя м. Луцька (риболовля, плавання, геліотерапія), теремнівський ставок (обладнаний пляж, де можливі такі рекреаційні активності як плавання, геліотерапія, риболовля), водойми КП "Луцький зоопарк" (для відвідувачів

Луцького зоопарку), меліоративна мережа центрального парку культури та відпочинку імені Лесі Українки (для покращення комфорту відвідувачів парку).

Таким чином у Луцьку спостерігаємо достатньо сформовану мережу природних і антропогенно створених водойм, що в свою чергу забезпечить тут можливість розвитку туризму і рекреації. Проте варто відзначити, що особливості та екологічний стан цих водойм подекуди унеможлиблює здійснення в їх межах усіх видів рекреаційної діяльності на воді.

2.3. Природно-заповідний фонд

У Луцьку розміщено 1 об'єкт ПЗФ загальнодержавного значення – Луцький ботанічний сад “Волинь” та 8 місцевого – орнітологічний заказник “Пташиний гай” 10,0 га, загальнозоологічний заказник “Гнідавське болото” – 53 га, 5 ботанічних пам'яток природи, 1 гідрологічна пам'ятка природи табл. 2.4, рис. 2.6. Коефіцієнт заповідності у м. Луцьку 2,2%.

Таблиця 2.4

Природно-заповідний фонд та м. Луцька [16]*

№ п/з	Територія/об'єкт ПЗФ	Площа, га
Загальнодержавного значення		
1	Луцький ботанічний сад	10
Місцевого значення		
2	Орнітологічний заказник “Пташиний гай”	10
3	Загальнозоологічний заказник “Гнідавське болото”	53
4	Ботанічна пам'ятка природи “Меморіал”	5
5	Ботанічна пам'ятка природи “Дубовий гай”	1
6	Ботанічна пам'ятка природи “Дуб біля будинку Косачів”	0,01
7	Ботанічна пам'ятка природи “Платан західний”	0,01
8	Ботанічна пам'ятка природи “Дуб плакучої форми”	0,01
9	Гідрологічна пам'ятка природи “Теремнівські ставки”	5,91
	2,0% від площі міста	84,94

Складено за матеріалами [16; 17], Луцької міської ради

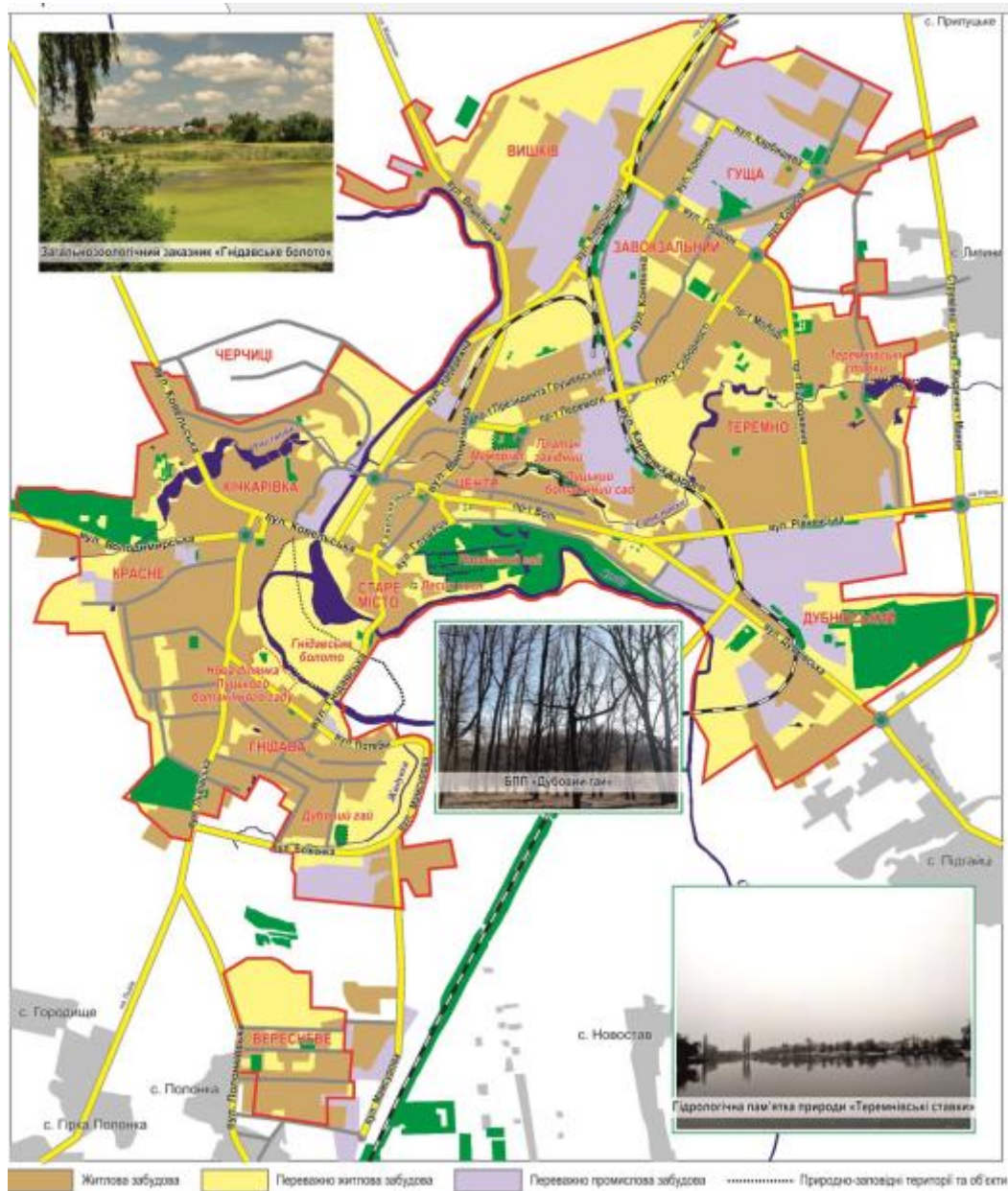

Рис. 2.6. Природно-заповідні об'єкти м. Луцька (укладач З. К. Карпюк) [16]

Ботанічний сад “Волинь” створено ще у 1977 р. Це був перший у Волинській області ботанічний сад. Для його облаштування було виділено земельну ділянку площею 10 га, яка знаходиться у заплаві річки Сапалаївка, правої притоки Стира [21]. У 1983 р. цьому заповідному об'єкту надано статус пам'ятки природи загальнодержавного значення. Тут зростає понад 125 видів порід дерев, в тому числі і екзотів зокрема: платан західний (пам'ятка природи місцевого значення), софора японська, гінкго дволопатева,

калікантус, пробкове дерево та ін. Розташування території ботанічного саду у центрі міста, витягнутість її вздовж заболоченої долини річки Сапалаївки, сильний антропогенний пресинг створили труднощі в освоєнні даної ділянки під структури ботанічного саду. Тому у 2004 р. для ботанічного саду “Волинь” була виділена нова територія загальною площею 10 га. У рослинному покриві ділянки ботанічного саду, яка знаходиться на вулиці Потебні науковцями виявлено 63 види судинних рослин, серед них 8 видів – інтродуценти.

Види спонтанної флори ботсаду належать до трьох відділів рослин (Equisetophyta, Pinophyta і Magnoliophyta), 23 родин та 51 роду. Абсолютна більшість видів рослин належать до відділу Magnoliophyta – 60 видів, або 95,2 % від їх загальної кількості [22].

Загальнозоологічний заказник “Гнідавське болото” створено на площі 116,6 га. У межах Луцької міської ради розташовано 53,0 га.). Цей природоохоронний об’єкт в межах міста розміщений у районі вулиці Потебні. Тут під охороною перебуває ділянка заболоченої заплави р. Стир, зокрема природне болото, яке заросло рогозом широколистим. За матеріалами Луцької міської ради Луцьк готується представити інноваційний туристичний маршрут, що проляже від центрального парку, охопить основні історичні об’єкти і завершиться в унікальному заказнику “Гнідавське болото”. Ця прогулянка обіцяє не тільки огляд Старого міста, але й повне занурення в дику природу: можливість почути пташиний спів, плескіт води, шелест очерету, побачити диких мешканців та помедитувати на лоні природи.

Для створення відповідних умов гніздування птахів у південно-західній частині парку на площі 10 га було створено орнітологічний заказник місцевого значення “Пташиний гай” [16]. Під час ухвалення документу, щодо створення природоохоронної території “Пташиний гай” ця ділянка охороняла кленово-тополеві ліси віком понад пів століття, з додаванням ялин, а також лучні та чагарникові зони. Вона підтримувала біорізноманіття близько 50

видів птахів, з яких 35 були гніздовими. Серед мешканців були припутень, звичайна зозуля, великий строкатий і сирійський дятли, східний соловейко, різні вівчарики (весняний, жовтобровий, ковалик), звичайний чиж, співочі та чорні дрозди, дрізд-чикотень, велика й блакитна синиці, болотяна гаїчка, звичайний зяблик, звичайна вівсянка та інші. Проте, функціональне призначення “Пташиного гаю”, як природоохоронної території лишився в минулому, актуальним він був лише десять років тому. На жаль, на початку 2010-х років значну частину дерев, які забезпечували оселю або тимчасовий прихисток птахам, було видалено.

Розташовані у Луцьку (вул. Теремнівська) та с. Липини, “Теремнівські ставки” визнані гідрологічною пам’яткою природи місцевого значення. Ця 6-гектарна територія є ключовою для підтримки екологічного балансу Волинської області, виконуючи функцію природних регуляторів річки Сапалаївки (притоки Стиру). Сьогодні ставки приваблюють жителів міста як осередок для відпочинку, проведення спортивних та рибальських змагань, а також екологічних освітніх програм. Комплекс Теремнівських ставків включає дві окремі водойми: перший ставок, розташований у Луцьку на вул. Теремнівській, має рекреаційне призначення. Його розміри: 340 м у довжину, 180 м у ширину, середня глибина 2,3 м (до 4 м максимальна). Дно переважно піщано-мулисте, береги пологі й трав’янисті. Рівень води регулюється донним водовипуском та шлюзом; другий ставок, що має багатоцільове використання, знаходиться у с. Липини, яке входить до Підгайцівської громади. Важливою особливістю обох водойм є їхня ефективна природна здатність до самоочищення завдяки процесам фільтрації.

2.4. Парки культури та відпочинку м. Луцька

У м. Луцьку створено 2 парки відпочинку, які розташовані в заплаві річок Стир та Сапалаївки. Окрасою центральної частини м. Луцька та улюбленим місцем відпочинку лучан уже понад пів століття є парк культури та відпочинку

територію від повеней. Пониження рівня ґрунтових вод забезпечило можливість висадження витривалих до вологи деревних рослин. Тут створена система водовідведення, яка дала змогу пізніше підсадити декоративні види дерев. Кленово-тополеві насадження парку стали місцем гніздівлі багатьох видів птахів, зокрема зяблика, вівсяника звичайного, дятлів сірійського і звичайного, соловейка східного, вівчариків весняного і жовтобрового, вівчарика-ковалика, дроздів співучого і чорного, синиць блакитної і великої.

Парк побудовано в ландшафтному стилі з елементами регулярного. Він розбитий системою алеї на геометричні фігури різної форми. Центральна алея парку проходить дамбою до пляжу на березі річки Стир. Річка протікає по всій протяжності парку і відокремлена від його основної території дамбою. Зліва від центральної на однаковій відстані прокладено ще дві паралельні алеї та три перпендикулярно до неї. Вони формують чітко виражені правильні прямокутники, а радіальні алеї перетинають деякі з них по діагоналі. У регулярному стилі виконано й партерну частину парку, з малими архітектурними формами – альтанками, кам'яними фігурами, лавочками по боках від головної алеї.

Справжнім декором парку слугують клумби та оригінальні ліхтарі в центральній частині парку. Центральну алею створено з насаджень липи широколистої (*Tilia platyphyllos* Scop.). У партерній частині є насадження з туї західної (*Thuja occidentalis* L.), а також різних сортів бузку звичайного (*Syringa vulgaris* L.), форзиції пониклої (*Forsythia suspense* (Thunb.) Vahl), плакучої форми ясена звичайного (*Fraxinus excelsior* L.) та ялини європейської (*Picea abies*) [13]. Основу зелених насаджень формують різновидові групи деревних рослин, куліси, солітери. Береги штучних каналів засаджені вербою Матсудана та вербою білою.

У центральній частині парку після проведеної реконструкції (видалення старих, уражених омелою і малодекоративних дерев тополі чорної, клена яснелистого, бузини чорної, робінії несправжньоакацієвої) домінує парковий тип ландшафту, тоді як на решті території – лісовий.

Верхній ярус зелених насаджень парку сформовано тополею чорною (*Populus nigra*), ялиною звичайною (*Picea abies*), робінією несправжньоакацією (*Robinia pseudoacacia*). Підлісок утворений самосівом з ясена американського (*Fraxinus americana* L.) та бузини чорної (*Sambucus nigra* L.). Трав'яний ярус неоднорідний. На підвищеннях росте пирій повзучий (*Elytrigia repens* (L.) Nevski), конюшина повзуча (*Trifolium repens* L.), пшінка весняна (*Ficaria verna* L.), тонконіг (*Poa* L.), вероніка дібровна (*Veronica chamaedrys* L.).

На заболочених ділянках переважають калюжниця болотна (*Caltha palustris* L.), незабудка болотна (*Myosotis palustris* L.), різні види гірчаку, осок та ситників. У парку виявлено кілька місцезростань червонокнижного антропотолерантного виду з родини *Orchidaceae* – коручки чемерникоподібної (*Epipactis helleborine* (L.) Crantz). Рослини у задовільному стані, цвітуть та плодоносять [17].

У парку культури та відпочинку імені Лесі Українки зростає 61 вид деревних рослин, які належать до 40 родів та 26 родин [16; 17]. Найбагатшим є відділ покритонасінні – 51 вид та гібрид, або 84 % загальної їх кількості, які належать до 24 родин та 34 родів. Найчисленнішими родинами є розові – 12 видів (20 %), вербових – сім видів (12 %), кленові – шість видів (10 %), оливові – п'ять видів (9 %), із родів домінують кленові та вербові. Відділ Голонасінні налічує 10 видів (17 %), які належать до двох родин: соснові – шість видів, шпилькові – чотири види. За формою росту та тривалістю життя вегетативних органів переважають дерева – 38 видів (63 %), кущі – 22 (36 %) та одна ліана (2%). Більшість деревних рослин парку є інтродуцентами – 35 видів, або 58 %.

Нині в парку загалом перестала працювати меліоративна система, замулилися канали, вийшли з ладу системи, які відкачували надлишок води в річку Стир. На значних площах за рахунок підняття ґрунтових вод відновилися заболочені ділянки, рослинність яких зазнала сильної трансформації. Територія парку інтенсивно почала заростати вологолюбною

рослинністю, яка не має ні естетичної, ні рекреаційної цінності. Через малі ухили поверхні стік води під час повеней та паводків сповільнений, а густий деревостан затримує випаровування. Тополя чорна, висаджена ще у 50-х роках ХХ століття, проходить сенильну фазу розвитку, а сильне ураження омелою білою прискорило цей процес. Тополя зайняла верхній ярус, змінила співвідношення відкритих та закритих просторів. Багато рослин суховершинять, деякі відмерли внаслідок постійного чи довготривалого підтоплення. Пригнічений вигляд мають пізніші підсадки ялина сиза та модрина європейська. Вони відзначаються уповільненим ростом, опаданням хвої у ялини сизої, розрідженою кроною, викривленим стовбуром. На багатьох пагонах поселилися лишайники. Значної шкоди мають дощові і талі води, які надходять у парк із забудованих територій вздовж вулиць Глушець і Замкової. Через вихід із ладу меліоративної мережі значно зросла тривалість затоплення території парку під час весняних повеней та літніх паводків. Значна повінь була зафіксована у березня 2010 р. й тривала близько трьох місяців. Унаслідок цього великі площі території парку перетворилися на болото й мають непривабливий вигляд. Підвищення рівня ґрунтових вод деструктивно впливає на рослинність парку, тому можна спостерігати пригнічений стан значної кількості деревних рослин, коріння яких не пристосоване до тривалого перебування під водою.

Злакові луки замінюються менш стійкими й цінними болотними рослинними угрупованнями. На вологих ділянках спостерігається поширення щавлю горобиного, різних видів ситників, осок та гірчаків. До того ж, постійне затоплення створює неестетичні пейзажі, що супроводжуються неприємними запахами від розкладання рослинних решток. Коливання рівня ґрунтових вод змінюють рослинний покрив, що призводить до зникнення характерних для даної місцевості видів флори та інтенсивного розмноження інвазійних рослин. Зокрема, на багатьох ділянках парку домінує агресивний ехіноцистис шипуватий, а також активно розростається модрина європейська.

Дерева тополі чорної сильно уражені напівпаразитом омелою білою, що значно прискорило процес їх старіння та поступового відмирання. Омела швидко поширюється не тільки на прилеглі рослини, а й на значні відстані від ураженого дерева. Це досягається унаслідок існування стабільної взаємовигідної системи “птахи – омела біла”. Ворони, омелюхи, дрозди влаштовують свої гнізда в кущиках омели і ласують її плодами, переносючи насіння на інші дерева.

Значна частина деревних рослин парку періодично піддається впливу високого рівня ґрунтових вод, а іноді й затопленню. Такі рослини відстають у рості, мають рідку, викривлену крону. Особливо це стосується хвойних рослин, у яких спостерігається масове опадання хвої. У ялини канадської, яка зростає біля центральної алеї, спостерігається відмирання гілок 3–4 нижніх кілець. У багатьох особин ялини канадської та модрини європейської немає пилювання та шишконошення. На початку нинішнього століття у парку видалили старі дерева тополі в центральній частині парку, розчистили та поглибили деякі канали. Проте ці дії дали ефект лише в означеній частині парку. Крім того, природна занедбаність парку провокує і збільшення антропогенного впливу, що проявляється у перетворенні окремих ділянок та каналів на сміттєзвалища.

Отже, розміщення парку від самого початку має і переваги, і недоліки. До безперечних переваг слід віднести: значні розміри (близько 100 га), центральне розміщення в межах міста від його історичного до сучасного центру, зручне транспортне сполучення зі сторони вулиці Глушець, наявність виходу до річки Стир, яка одночасно слугує природною межею парку з південного боку. Недолік лише один, але суттєвий – парк закладено на заболоченій заплаві правого берега річки Стир, що потребувало, потребує і надалі потребуватиме постійних заходів осушувальної меліорації та обмежуватиме асортимент рослин, передусім деревних, здатних витримувати такі умови зростання. Хоча вибір ділянки був раціональним – ця територія непридатна для промислового чи житлового будівництва, транспортного

сполучення, адже більшість робіт на початку створення парку виконувалися вручну через неможливість застосувати технічні засоби.

Загальними негативними тенденціями паркового комплексу є:

- різке зменшення ефективності осушувальної меліорації, викликане як природними чинниками, так і браком належного фінансування на її догляд та реконструкцію. Як наслідок – відновлення процесів заболочення, негативний вплив щорічної повені та численних паводків на річці Стир на територію парку, погіршення умов зростання рослинного покриву;

- бідність та одноманітність видового складу зелених насаджень, досягнення більшістю деревних рослин критичного віку, їх хвороби, ураження шкідниками та омелою білою, усихання, зумовлені як погіршенням умов зростання, так і використанням під час закладання парку швидкорослих, але недовговічних видів;

- незначна частка голонасінних;

- деградація рослинного, особливо трав'янистого покриву, викликана не лише процесами заболочення, а й забур'яненням, засиллям в окремих місцях адвентивних видів; брак належного догляду за насадженнями і газонами, засмічення території, формування системи стихійних стежок під час неконтрольованого відвідування парку; – загущеність певних груп, куртин, зумовлена розростанням більш екологічно пластичних видів (бузини чорної, сніжноягідника білого, клена ясенелистого, робінії псевдоакацієвої тощо) у парку, або навпаки, розріджені, з низькою колористикою групи;

- непередумані та невдалі пізніші підсадки малодекоративних рослин (робінії псевдоакацієвої, тополі чорної, сніжноягідника білого);

- поява освітлених ділянок, на яких відвідувачі парку не захищені від прямих сонячних променів та вітру, що викликано втратою деревної рослинності;

- нерегульоване та нецільове використання частини території парку: нові відпочинкові зони; засилля тимчасових закладів.

На честь 900-річчя міста Луцька у 1985 році було збудовано однойменний парк, який знаходиться в межах 33-го мікрорайону міста, у долині р. Сапалаївки (рис. 2.6).

Рис. 2.8. Парк 900-річчя міста Луцька

Ландшафт парку, водойма, атракціони для дітей, місточки, молоді зелені насадження – усе це серед житлового масиву – чудовий куточок для рекреації і відпочинку. Парк культури й відпочинку імені 900-річчя Луцька – другий за розмірами і облаштованістю. У цілому дана рекреаційна зона благоустроєна істотно гірше, ніж парк культури й відпочинку імені Лесі Українки та є забрудненим через недбайливе ставлення відпочивальників.

РОЗДІЛ 3

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА ІНФРАСТРУКТУРА МІСТА ЛУЦЬКА

3.1. Історико-культурні ресурси

Згідно даних Державного реєстру нерухомих пам'яток України [11] в Луцьку нараховується 82 пам'яток архітектури, з них 25 – національного значення (Додаток А). Серед історико-культурної спадщини обласного центру чільне місце займає історико-культурний заповідник національного значення “Старий Луцьк”, який знайомить відвідувачів з величними подіями та прихованими таємницями стародавньої історії міста Луцька. Крім того, найдавнішою пам'яткою християнського культу в обласному центрі є невеличка Покровська церква, спорудження якої датується XVст. [31]. У цій церкві знайдено відому, одну із найдавніших ікон України – Святої Богородиці, яка має назву “Волинська Богоматір”. На території міста Луцьк в архітектурному аспекті виділяється Троїцький кафедральний собор, що побудований у 1752–1755рр. за проєктом архітектора Павла Гіжицького [23]. Інтер'єр храму розписували чеський майстер Ф. Параяка і талановита українська художниця Л. Спаська.

Луцьк відомий далеко за межами України і як місто різноманітних фестивалів, національних ярмарків та лицарських турнірів. Влітку, вже традиційно приїздять туристи та гості міста на фестивалі: сучасної української естрадної пісні “На хвилях Світязя”, автентичної народної творчості “Берегиня” та на Міжнародний фестиваль “Поліське літо з фольклором”. У Луцькому замку відбуваються вже традиційні лицарські турніри. Варто зазначити, що у Луцьку міжнародні фестивалі з початку повномасштабної агресії росії проти України (2022 р.) зазвичай не відбуваються.

Культурно-мистецьке життя Луцька представлене творчими доробками артистів обласного академічного музично-драматичного театру імені Тараса

Шевченка, концертними проектами Палацу культури м. Луцька, виступами митців обласної філармонії та виставами театру ляльок. Шанувальники образотворчого мистецтва можуть ознайомитися з експозиціями сучасного живопису у Картинній галереї національної Спілки художників України.

3.2. Рекреаційна інфраструктура

Під рекреаційною інфраструктурою розуміють усю систему забезпечення, яка дозволяє організовувати та здійснювати рекреаційну діяльність. Це включає в себе різноманітні компоненти, такі як транспортні мережі, заклади для проживання та харчування, засоби пересування, еколого-освітні центри, а також усі елементи, що сприяють комфорту та благоустрою рекреаційних зон.

Транспортне обслуговування Луцька забезпечується автомобільним, залізничним та електротранспортом. Найближчі аеропорти розташовані у м. Рівному (65 км від Луцька) та у м. Львові (близько 150 км від м. Луцька). Проте, з початку повномасштабного етапу російсько-української війни усі аеропорти України не функціонують. Залізничними перевезеннями забезпечує станція Луцьк Рівненської дирекції Львівської державної залізниці – це залізничний вокзал “Луцьк” та вантажно-сортувальна станція “Луцьк”.

Луцьк вирізняється зручним транспортним сполученням: залізницею можна дістатися до Києва, Львова, Одеси, Чернівців, а також до європейських столиць, таких як Берлін та Варшава. Місто має дві автостанції, що забезпечують автобусне сполучення з іншими українськими містами та обласними населеними пунктами. Автовокзал обслуговує 388 міжміських, 42 приміських, 170 міжобласних та 15 міжнародних автобусних маршрутів, включаючи рейси до Польщі, Словаччини, Німеччини. Громадський транспорт у Луцьку включає 32 міські автобусні маршрути, а також тролейбуси та маршрутні таксі.

Луцьк пропонує понад 188 закладів для розміщення, включно з різноманітними готелями. Розвинена готельна інфраструктура міста здатна комфортно прийняти більше ніж 850 відвідувачів. Доступні варіанти варіюються від безкатегорійних закладів до готелів з однією, двома або трьома зірками, а також мотелі та хостели. Характеристика найбільш популярних з них подана нами нижче.

Готель “Україна” розташований у центрі міста Луцька, біля кафедрального собору та драматичного театру, на площі, повз яку проходить центральний проспект міста. Готель був побудований і почав працювати в 1964 р., а остання реконструкція проводилася у 2003 р. Тут пропонуються номери з різноманітними зручностями і відповідної цінової категорії.

Готельний комплекс “Світязь” категорії три зірки, знаходиться в парковій зоні центральної частини міста. Тут пропонуються комфортабельні одно, двомісні номери, номери класу “напівлюкс”, “люкс”, які задовольняють смаки найвибагливіших клієнтів. У готелі працює ресторан із національною і європейською кухнею, бар, два бенкетні зали, більярд, дартс, сауна, для ділових людей – конференц-зал та WI-FI Інтернет.

Готель Лучевськ Великий розташований при на в’їзді в м Луцьк з боку Рівного, розрахований на 300 місць. Для гостей готелю тут пропонується: бар, банкетний зал, сауна з басейном, автостоянка. Апартаменти, люкси, стандартні номери з усіма зручностями (телевізор, телефон).

Готельний комплекс “Zaleski” пропонує 23 зручні, затишні, домашньому комфортні, сучасно обладнані апартаменти. У кожному номері є супутникове телебачення та Інтернет (Wi-Fi), сейф, інше необхідне готельне спорядження та аксесуари. Інтер’єр кожного номера відповідає загальному шляхетному стилю закладу. Крім готельних номерів, є ще ресторан “Zaleski”, салон краси та здоров’я, конференц-зал.

Готель Профспілковий розташований у спальному районі міста в лісопарковій зоні. Тут функціонує велика цілодобова автостоянка, що охороняється. В приміщенні можна орендувати конференц-зал, лекційний

зал, аудиторії, відео та проекційне обладнання. У фойє функціонує Інтернет - центр на 10 робочих місць.

Готельний комплекс “Альтаміра” розташований за шість кілометрів від м. Луцька розрахований на 27 комфортабельних номерів від однокімнатних стандартних до трикімнатного супер-люксу, облаштованих за найвищими європейськими стандартами. Серед зручностей комплексу можна назвати: автономне водопостачання, холодильник, душова кабіна, набори для особистої гігієни, телевізор, вихід у всесвітню мережу Інтернет (Wi-Fi), а в номерах люкс є система кондиціонування та безкоштовне обслуговування в номер.

Мотель “Транзит +” розташований за 2 км. від м. Луцька на трасі, Луцьк-Львів. Для гостей нашого цього мотелю створені усі умови для приємного відпочинку. Мотель розрахований на 24 особи, які можуть розміститися у двомісних та тримісних номерах. Серед зручностей тут можна виділити такі: куточок відпочинку, ванна кімната, супутникове телебачення, доступ до Мережі Інтернет за технологією Wi-Fi.

Готель “Кедем” розташований у місті Луцьк. Тут пропонуються 32 комфортабельних номери з усіма зручностями. Кожен номер готелю індивідуальний в своєму дизайні і меблювання та обладнаний окремим санвузлом. У готелі працює сауна, їдальня швидкого обслуговування, міні-маркет з продовольчими та промисловими товарами.

РОЗДІЛ 4

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ В М. ЛУЦЬКУ

4.1. Оцінка рекреаційних ресурсів м. Луцька

Методичні підходи рекреаційної оцінки і методика її проведення висвітлені у підрозділі 1.3. Наша оцінка ставить на меті оцінити цінність рекреаційних ресурсів в м. Луцьку, що дасть змогу забезпечити можливість визначення провідних видів туризму, які можуть розвиватись на цій території.

Зазначимо, що оцінювання рекреаційних ресурсів проводилось в межах Луцька за такими складниками: ландшафтно-естетична цінність, потенціал природоохоронних територій та об'єктів, культурна цінність, наявність закладів розміщення туристів. Сумарна оцінка ландшафтно-естетичної цінності міста Луцька становить 2,3 бали.

Таблиця 4.1

Ландшафтно-естетична цінність Луцька

Показник	Значення чи характеристика показника	Бал
<i>Орографічна цінність</i>		
Відносне перевищення, м	56 м	3
<i>Кліматична цінність</i>		
Середня температура повітря, °С в теплий період	17,7	2
Температура повітря, °С в холодний період	-2,5	3
Пересічна відносна вологість повітря %	78%	2
Пересічна швидкість вітру, м/сек	3,7	3
<i>Гідрологічна цінність</i>		
площа зайнята водою, % від площі досліджуваної території	2,5	2
сумарна довжина гідрографічної мережі, 1км/ км ²	1,06	3
стан водойм для здійснення рекреаційної діяльності		2
<i>Забезпеченість території об'єктами ПЗФ</i>		
Коефіцієнт заповідності, %	2%	1
Пересічний бал		2,3

Культурна цінність території Луцька визначалася шляхом визначення кількості пам'яток містобудування, історії, архітектури місцевого та національного значення. Цей показник оцінено трьома балами.

В місті представлена досить розгалужена мережа закладів розміщення різної категорії комфорту, тому цей показник теж було оцінено 3 балами.

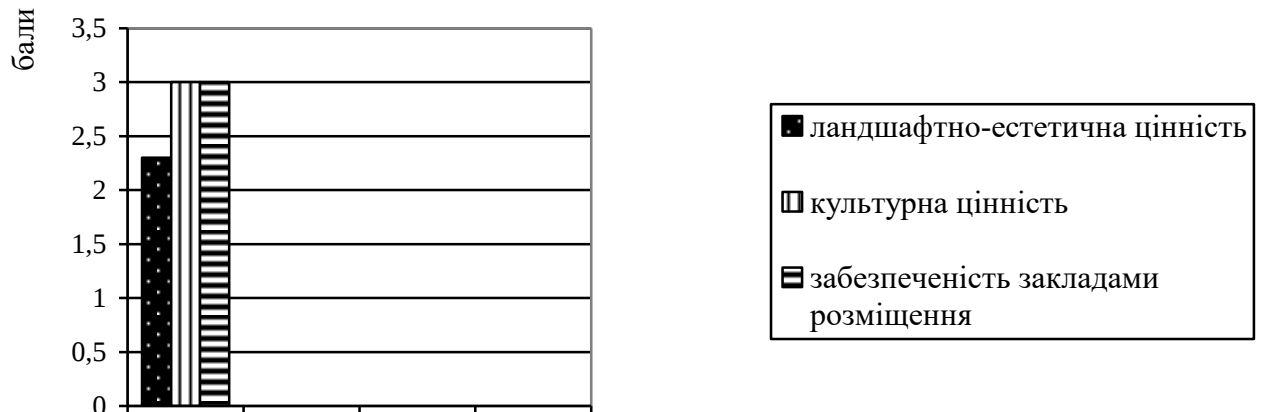

Рис. 4.1. Рекреаційна цінність м. Луцька

Результати рекреаційної оцінки засвідчують, що місто Луцьк за 3-бальною шкалою отримав 2,7 бала, що вказує на порівняно високу рекреаційну цінність цієї території. Природно-ресурсна складова рекреаційного потенціалу може активно використовуватися для відпочинку жителями міста. Наявність мережі об'єктів культурної спадщини, а також готелів різного рівня комфорту дає змогу приймати гостей й розвивати туризм.

4.2. Стратегічні напрямки розвитку

Створення сприятливих умов для життя, відпочинку, оздоровлення і занять спортом повинно стати одним із головних пріоритетів місцевої влади на усіх рівнях. Вирішення цих питань пов'язане з покращенням фізичного потенціалу і здоров'я населення, профілактикою захворювань, організацією

змістовного дозвілля, всебічним гармонійним розвитком особистості тощо. Це питання має дві базові складові: покращення екологічного стану міста Луцька, створення й облаштування місць відпочинку та оздоровлення. Стратегічними напрямками, що забезпечуватимуть здійснення рекреаційної діяльності на досліджуваній території є:

- екологізація господарського комплексу (запровадження обов'язкової екологічної експертизи усіх виробничих і комунальних проєктів та бізнес-планів, включаючи будівництво); впровадження нових і модернізація діючих очисних споруд і технологій на екологічно небезпечних підприємствах; підвищення ефективності використання природних ресурсів, включаючи енергоносії; зменшення негативного впливу транспорту на стан довкілля (викидів в атмосферу, шумового забруднення); утилізація та знешкодження усіх видів відходів і побутового сміття (впорядкування і розширення територій сміттєзвалищ, оптимізація сміттєпереробного комплексу, роздільний збір сміття, пошук і налагодження контактів з підприємствами, що здійснюють утилізацію різних видів відходів тощо);

- організація постійного впорядкування, догляду й оновлення зелених насаджень (здійснення нових насаджень; проведення інвентаризації та санітарного догляду за деревостоєм; поступова заміна вразливих до паразитів та хвороб і таких, що не піддаються контрольованому поширенню, дерев і чагарників (тополя, американський клен, деякі види верби) на більш прийнятні у цьому відношенні види (липа, канадський клен, ясен тощо); засадження масиву біля р. Стир між районами Черчиці та Вишків);

- догляд за травостоями в паркових та інших рекреаційних зонах (боротьба з бур'янами, окремими видами отруйних рослин (наприклад, борщівником), посів і підсів прийнятних для ландшафту, нешкідливих та естетично привабливих рослин);

- розширення зелених територій, збереження природно-заповідного фонду та біорізноманіття;

– догляд за руслами малих рік (Сапалаївка, Жидувка, Омеляник) та річки Стир (очищення русел та прирічкових заплавних масивів від побутового сміття, дикорослих дерев і чагарників; інженерно-технічне зміцнення берегів в окремих місцях; розширення та поглиблення русел малих рік тощо);

– формування екологічної культури населення. Особливої уваги заслуговує питання приведення зелених рекреаційних зон (парків, скверів, об'єктів природно-заповідного та водного фонду) до належного стану. Це стосується Центрального парку культури і відпочинку імені Лесі Українки у м. Луцьк.

Особливої рекреаційної привабливості надають чисельні фестивальні заходи, що проводяться щорічно уже багато років підряд. Серед них слід виділити фестивалі сучасної української естрадної пісні “На хвилях Світязя” і автентичної народної творчості “Берегиня”, Міжнародний фестиваль “Поліське літо з фольклором”, Міжнародний музичний фестиваль “Стравінський і Україна”, Міжнародні джазові фестивалі та лицарські турніри у Луцькому замку.

До здобутків у плануванні розвитку туристичної сфери слід віднести затверджену Луцькою міською радою “Програму розвитку туризму Луцької міської територіальної громади на 2024–2025 роки”.

Безперечно, реальний стан справ у туристичній галузі досліджуваної території залишає бажати кращого. Рекреаційні ресурси занедбані або використовуються неефективно через відсутність дієвих механізмів взаємодії між суб'єктами туристичних послуг, органами місцевої влади та науковими установами (триплекс-механізм). Допускається постійне недофінансування розвитку інфраструктури галузі. Приведення до високого рівня елементів благоустрою стане одним із визначальних чинників підвищення туристичної привабливості, покращення його міжнародного іміджу.

Стратегічною метою та базовим принципом розвитку туризму в Луцьку повинно стати його популяризація на регіональному, національному та

міжнародному рівнях. Заходи, скеровані на вирішення проблем у сфері туризму, мають носити комплексний характер, бути чітко акцентованими, виваженими, обґрунтованими і спиратись на надійне фінансово-ресурсне забезпечення. Результати цих заходів повинні підлягати легкому вимірюванню і зіставленню з плановими показниками.

Для досягнення цієї мети слід розробити і забезпечити виконання цілої низки заходів стратегічного і тактичного характеру. Усіх їх можна об'єднати у дві групи: 1) заходи, скеровані на розвиток туристичного потенціалу; 2) заходи, скеровані на популяризацію туристичного ресурсу.

До стратегічних заходів, покликаних розвивати туристичний потенціал належить:

- покращення стану та розбудова комунальних об'єктів туристичної інфраструктури (автомобільних доріг, пішохідних і велосипедних доріжок, спортивних майданчиків, дитячої залізниці, фонтанів, парків, рекреаційних зон, медичних закладів тощо);

- створення сприятливих умов для розвитку туристичного бізнесу (інвестиційна політика, інформаційна підтримка, розробка туристичних маршрутів, спрощення і прискорення дозвільних процедур, кредитне та податкове стимулювання підприємств (підприємців), які пропонують нові туристичні послуги (прокат туристичного спорядження, обслуговування осіб з обмеженими фізичними можливостями тощо);

- підвищення культури та якості обслуговування громадян туристичними фірмами та іншими закладами сфери послуг (організація та проведення семінарів, тренінгів, пізнавальних поїздок, механізмів обміну кращим досвідом тощо);

- підвищення ефективності використання туристичних об'єктів (створення та облаштування нових туристичних маршрутів, будівництво оглядових вишок, мереж інформаційних знаків, покращення роботи Центру туристичної інформації та послуг, забезпечення освітлення об'єктів);

– вдосконалення системи управління, планування та фінансування розвитку туризму (виконання Стратегії туристичного розвитку міста Луцька, прийняття та належне бюджетне фінансування короткострокових програм розвитку туризму; налагодження міжнародної співпраці; залучення позабюджетних джерел фінансових ресурсів; покращення механізмів збору, накопичення та поширення інформації туристичного характеру; налагодження триплекс-механізму – взаємодії суб'єктів туристичного бізнесу, органів місцевої влади і наукових установ тощо);

– підвищення ефективності експлуатації туристичних ресурсів Волинського регіону для розвитку туризму в місті (включення до туристичних маршрутів привабливих місць області, поширення інформації про туристичні переваги міста на туристичних об'єктах області та сусідніх регіонів тощо).

Окрему увагу слід приділити такому комплексному питанню як підвищення якості туристичних послуг і туристичної інфраструктури. Його вирішення залежить від успіху реалізації місцевою владою ряду важливих заходів у інших сферах життєдіяльності міської громади. Зокрема, суттєві позитивні зрушення у сфері підтримки малого і середнього підприємництва (суттєве зростання суб'єктів туристичного бізнесу і, як наслідок, конкуренції між ними) дадуть змогу підвищити якість обслуговування туристів і розширити асортимент туристичних послуг, що ними надаються. Ефективна реалізація політики благоустрою міста (будівництво високоякісних доріг, облаштування місць загального користування) значно підвищить туристичну привабливість Луцька.

Потрібно налагодити ефективну і плідну роботу новоствореного Центру туристичної інформації та послуг, забезпечити оптимальні умови для його діяльності. Ця установа повинна стати головною інформаційно-маркетинговою службою у сфері туристичного бізнесу, осередком відданих туристичній справі спеціалістів-професіоналів, базою правової, статистичної, науково-інноваційної, популяризаторської та маршрутної інформації.

У співпраці з відділом туризму та рекреації департаменту культури та збереження історичної спадщини Луцької міської ради та суб'єктами туристичного бізнесу Центр повинен розробити і розвивати міські туристичні маршрути, плани створення у місті відпочинкових зон і паркінгів для великих груп туристів, схеми розміщення туристичних інформаційних покажчиків на транспортних розв'язках і місцях масового скупчення людей.

Приведення до належного стану старого міста передбачатиме нормативне затвердження його меж, норм забудови та реконструкції, зменшення розміру та інтеграція у історико-архітектурний ландшафт Центрального ринку, перенесення розташованої неподалік замку електричної підстанції тощо. Зменшення розмірів Центрального ринку доречно забезпечити за рахунок перенесення окремих його частин у інші райони міста, зокрема, на територію новозбудованого ринку в районі ЛПЗ. Ринкові масиви, що залишаться, повинні бути перетворені в єдиний архітектурний комплекс середньовічного стилю за рахунок встановлення відповідних покрівель, здійснення фасадно-оздоблювальних робіт і реконструкції наявних на території ринку будівель.

Необхідно створити чітку схему руху транспорту у старому місті і впровадити систему контролю за в'їздом на його територію для немаршрутного транспорту. Окрім зменшення і впорядкування руху у цій частині міста, такі нововведення дадуть змогу впровадити платний в'їзд для нерезидентів і створити фонд, з якого частково буде фінансуватись облаштування території старого міста.

Серед заходів, скерованих на популяризацію туристичного ресурсу, слід виділити:

- проведення потужної інформаційної кампанії у регіоні, Україні та ближньому зарубіжжі, спрямованої на популяризацію історико-культурної спадщини м. Луцька та району, створення та демонстрація через організації мовлення науково-популярних, історико-документальних і художніх фільмів,

пізнавальних передач, забезпечення їх перекладу і дубляжу; розповсюдження орієнтованої на потенційних туристів соціальної реклами через засоби масової інформації, вуличну рекламу, буклети, брошури, путівники; сприяння розробці та поширенню літературного та інноваційного інформаційних продуктів про Луцьк (книг, казок, легенд, комп'ютерних програм, ігор);

- забезпечення вільного доступу до інформації про туристичні переваги м. Луцька та Луцького району, можливості туристичного бізнесу та інвестиційні пропозиції (відкриття та популяризація туристичної інтернет-сторінки на сайтах міської та районної ради, створення сайту Центру туристичної інформації та послуг, переклад інформації на іноземні мови (польську, англійську та інші);

- брендінг міста (створення логотипів міста та їх реєстрація як знаків для туристичних послуг; промоція символіки та геральдики міста (вежі Луцького замку, образу Св. Миколая, герба та прапора міста тощо);

- наповнення ринку туристичних послуг символікою Луцька – сувенірно-поліграфічною продукцією, творами ужиткового мистецтва, місцевими традиціями, піснями тощо;

- презентація туристичного потенціалу на виставках, конференціях і ярмарках, в тому числі за кордоном.

“Стратегія розвитку регіону” – це платформа для прогресивного його розвитку. Вона покликана слугувати дороговказом для реформ і позитивних перетворень у господарському та гуманітарному секторах. Реалізація стратегії передбачає системну працю протягом тривалого часу, вона розрахована на десятиліття і включає в себе загальний комплекс заходів влади, бізнесу і громади, скерованих на гармонійний розвиток регіону. Стратегія базується на принципах європейських стандартів, інноваційного розвитку, інвестиційної та туристичної привабливості, збереження історико-культурної спадщини, конкурентоспроможності, високих культурно-моральних цінностей.

Місто Луцьк вимагає конструктивних перетворень: потрібно розвивати підприємництво та покращувати інвестиційний клімат, проводити ефективну енергозберігаючу політику, сприяти розвитку Луцька як наукового і освітнього центру, покращувати екологічний стан й облаштовувати рекреаційні зони; розвивати туристичний потенціал та популяризувати його історико-культурну спадщину. До стратегічних заходів, скерованих на розвиток туристичного потенціалу належать: покращення стану та розбудова комунальних об'єктів туристичної інфраструктури; створення сприятливих умов для розвитку туристичного бізнесу; підвищення культури та якості обслуговування громадян туристичними фірмами та іншими закладами сфери послуг; підвищення ефективності використання туристичних об'єктів; вдосконалення системи управління, планування та фінансування розвитку туризму; підвищення ефективності експлуатації туристичних ресурсів Волинського регіону для розвитку туризму у місті; розвиток транскордонної співпраці.

ВИСНОВКИ

1. Під рекреаційними ресурсами розуміють сукупність елементів довкілля (як природного, так і антропогенного походження), що мають потенціал або вже застосовуються для організації туристичної та відпочинкової діяльності. Аналіз наукових публікацій доводить, що найбільш використовувана класифікація рекреаційних ресурсів поділяє їх на природні, історико-культурні та соціально-економічні. Заслугує уваги розроблена Черчик О. М. функціональна структура природних рекреаційних ресурсів, де виокремлено такі типи рекреаційних ресурсів як лікувальний, оздоровчий, спортивний, пізнавальний.

В роботі проаналізовані методики оцінювання рекреаційних ресурсів В. Мацоли, А. Якимчук, О. Міщенко, що дозволило створити систематизовану й адаптовану до досліджуваної території методику оцінювання рекреаційні ресурсів м. Луцька.

Для оцінювання ландшафтно-естетичної цінності м. Луцька доцільно визначити такі показники як орографічна, кліматична, гідрографічна цінності, забезпеченість території об'єктами ПЗФ. Крім того, потрібно враховувати історико-культурну цінність території, а також забезпеченість закладами розміщення.

2. У геоморфологічній будові міста Луцька прослідковуються поверхні утворені болотною та річковою акумуляцією, а також елювіальними та еолово-делювіальними процесами.

Досліджувана територія відзначається абсолютними висотами, які пересічно сягають 181 м. Найвищі абсолютні висоти – 214 м-229 м спостерігаємо на північному сході міста; найнижчі – 173 м - в межах заплав річок.

Луцьк повністю знаходиться в помірно-континентальному кліматі. Середньорічна температура липня – +19 °С, а січня – -3°С. Пересічна кількість опадів сягає 617 мм., відносна вологість – 78 %.

В організації туризму й рекреації особлива роль належить водним об'єктам. В умовах Луцька можливе їх використання для відпочинку на прибережних ділянках, геліотерапія, плавання, а також плавання на човні, байдарці, катамарані, рибальство. Загальна площа водних об'єктів на території міста близько 105 га.

В межах міста протікають річки Стир, Сапалаївка, Омеляник, Жидувка. Найдовшою з них є Стир, яка має і найбільшу площу водозбору – 13100 км². На березі цієї річки у центральному парку культури і відпочинку імені Лесі Українки розміщений пляж.

Найбільшою правою притокою р. Стир у межах міста є р. Сапалаївка. У Луцьку русло цієї річки розчищене; в центральній частині міста каналізоване, в межах Парку культури й відпочинку імені 900-річчя Луцька – розширене й перетворене на ставок. В районі Теремно на Сапалаївці споруджено 2 ставки.

Для здійснення рекреаційної діяльності можуть використовуватися антропогенні водні об'єкти. В межах Луцька їх налічується 14, зокрема 2 штучні водойми, 5 ставків, 3 технологічні водойми, 4 меліоративних мережі.

У Луцьку розміщено 10 об'єктів ПЗФ, зокрема 1 об'єкт ПЗФ загальнодержавного значення – Луцький ботанічний сад “Волинь” та 8 місцевого – орнітологічний заказник “Пташиний гай”, загальнозоологічний заказник “Гнідавське болото”, 5 ботанічних пам'яток природи, 1 гідрологічна пам'ятка природи табл. Коефіцієнт заповідності у м. Луцьку 2,2%.

В межах досліджуваної території є 2 парки відпочинку, які розташовані в заплаві річок Стир та Сапалаївки. Парк культури та відпочинку імені Лесі Українки закладено в 50-ті роки минулого століття на заболоченій частині заплави правого берега річки Стир, загальною площею понад 100 га.

Парк 900-річчя міста Луцька знаходиться в межах 33-го мікрорайону міста, у долині р. Сапалаївки було закладено у 1985 році. Загалом ця рекреаційна зона благоустроєна істотно гірше, ніж парк культури й відпочинку імені Лесі Українки.

3. В м. Луцьку нараховується 90 пам'яток культурної спадщини, з них 35 – національного, а 57 - місцевого значення. Серед історико-культурної спадщини обласного центру чільне місце займає історико-культурний заповідник національного значення “Старий Луцьк”.

У межах досліджуваної території налічується понад 188 готелів та інших типів закладів розміщення. Тобто в місті є розвинена готельна мережа, де можна комфортно розмістити понад 850 гостей. Серед них є готелі різних категорій, від безкатегорійних до готелів з 1-3 зірками, а також мотелі та гостели.

4. Результати рекреаційної оцінки засвідчують, що місто Луцьк характеризується середнім показником ландшафтно-естетичної цінності, яка була оцінена 2,3 балами. Максимальні показники прослідковуються щодо культурної цінності та забезпеченості закладами розміщення – 3 бали. Комплексна оцінка рекреаційних ресурсів сягає 2,7 бали з 3 можливих. Проведена оцінка рекреаційних ресурсів засвідчує можливість розвивати в межах досліджуваної території пізнавальні види туризму та рекреаційної діяльності, які стосуються відвідування об'єктів культурної спадщини. Природно-ресурсна складова рекреаційного потенціалу може активно використовуватися для відпочинку жителями міста. Наявність мережі об'єктів культурної спадщини, а також готелів різного рівня комфорту дає змогу приймати гостей й розвивати туризм.

Стратегічними напрямками, що забезпечуватимуть здійснення рекреаційної діяльності на досліджуваній території є: екологізація господарського комплексу, організація постійного впорядкування, догляду й оновлення зелених насаджень, здійснення інвентаризації та санітарного догляду за деревостоєм, травостоями в паркових та інших рекреаційних зонах, розширення зелених територій, збереження природно-заповідного фонду та біорізноманіття, догляд за руслами малих річок, формування екологічної культури населення, промоція культурної спадщини Луцька серед жителів та гостей міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атлас Волинської області. М.: Комітет геодезії і картографії СРСР, 1991. 42 с.
2. Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки, 2008. 112 с.
3. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ: ВПЦ “Київ. ун-т”, 2001. 395 с.
4. Бондарук Р. І., Адаменко. Агрокліматичний довідник по Волинській області. Довідникове видання. Кам’янець-Подільський: ТОВ “Друкарня “Рута”, 2012. 192 с.
5. Гаврилюк С. В. Історичне пам’яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.) : монографія. 2-ге вид., Луцьк: РВВ “Вежа” Волинського національного університету імені Лесі Українки, 2008. 536 с.
6. Ганущак М. М., Тарасюк Н. А. Сучасний гідрохімічний режим річки Стир в умовах антропогенного навантаження (на прикладі м. Луцьк). Гідрологія, гідрохімія і гідро екологія, 2, С. 54–63.
7. Гроденцов В. А. Луцькому міському парку – 40 років. Луцький замок. 2001. С. 9.
8. Гродзинська І. О., Нездоймінов С. Г., Гусєва О.В., Замкова А.В. Основи рекреалогії (економіко-екологічний та маркетинговий аспект). Київ: “Центр учбової літератури”, 2014. 264 с.
9. Ґрунти Волинської області. Луцьк : Надстир’я, 1999. 164 с.
10. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева та кущі. Голонасінні : довідник / ред. М. А. Кохна, С. І. Кузнецова. Київ: Вища школа, 2001. 407 с.
11. Державний реєстр нерухомих пам’яток України. Міністерство культури та інформаційної політики України. Отримано з

<https://mkip.gov.ua/content/derzhavniy-reestr-neruhomih-pamyatok-ukraini.html> (останній перегляд: 15.03.2025 р.)

12.Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Волинській області за 2023 р. Луцьк: [б. в.], 2023. 203 с.

13.Екологічний паспорт м. Луцька Отримано з <https://voladm.gov.ua/article/ekologichniy-pasport-mlucka/> (останній перегляд: 15.03.2025 р.)

14.Забокрицька М. Р., Хільчевський В. К. Водні об'єкти міста Луцька: гідрографія, локальний моніторинг, водопостачання та водовідведення. Гідроекологія, гідрохімія, гідро екологія. 2016. Т3 (42). С. 64–76.

15.Зузук Ф. В., Кутовий С. С., Ільїн Л. В., Колошко Л. К., Нетропчук І. М., Міщенко О. В., Химин М. Природні ресурси Волинської області. Науковий вісник ЛНУ Івана Франка. Серія географія. 2009. №37, С. 29–42.

16.Карпюк З., Фесюк В., Мороз І. Природно-заповідний фонд м. Луцька: історія формування, функціональне призначення, сучасний стан збереженості. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Географічні науки, 1 (405), 2020. С. 25–34.

17.Карпюк З. К., Фесюк В. О. Природоохоронні мережі Волинської області: монографія. Луцьк : видавництво “Терен”, 2021. 212 с.

18.Кифяк О. В. Розвиток сфери рекреаційних послуг регіону в умовах транскордонного співробітництва (на прикладі єврорегіону „Верхній прут”): дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 Чернівці, 2007. 229 с.

19.Клімат Луцька. Отримано з Meteoproг. <https://web.archive.org/web/20120510040138/http://www.meteoproг.ua/ua/> (останній перегляд 15.05.2025 р.)

20.Коцун Л. О., Коцун Б. Б., Кузьмішина І. І., Войтюк, Лісовська Т. П. Парк пам'ятка садово-паркового мистецтва "Байрак" (Волинська обл.). Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 75-річчю

заснування Національного ботанічного саду ім. М.М.Гришка НАН України, 15-17 вересня 2010 р. Київ: Фітосоціоцентр, 2010. С. 214.

21. Кузик С. П. Нові підходи до оцінки природних туристичних ресурсів. Рекреаційно-туристичне природокористування в Східноєвропейському регіоні: сучасний стан і перспективи. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 21–23 жовтня 2010 р.). Чернівці: Чернівецький національний університет імені В. Стефаника, 2010. С. 153–157.

22. Кузьмішина С. В., Коцун Л. О. Систематичний аналіз судинних рослин ботанічного саду ВНУ “Волинь” (Волинська область). Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании 2011: сб. науч. тр.: материалы междунар. науч.-практ. конф., 20–27 декаб. 2011 р. / SWorld (УкрНИИМФ, ОНМУ, УкрГАЖД, ИМиП). Вып. 4, т. 34. С. 76–77.

23. Кучинко М. М. Охріменко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині. Луцьк : [Б. в.], 1991. 137 с.

24. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) Київ: Альтерпрес, 2002. 436 с.

25. Мальська М.П., Антонюк Н. В., Ганич Н. М Міжнародний туризм і сфера послуг. Київ: Знання, 2008. 661 с.

26. Масляк П.О. Рекреаційна географія: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 343 с.

27. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України. Л.: Ін-т регіон. дослідж. НАНУ, 1997. 259 с.

28. Міщенко О. В. Рекреаційна оцінка природних ресурсів Волинської області. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Реалізація державної політики у сфері курортів і туризму в рекреаційних регіонах”. м.Сімферополь, 5-8 вересня 2007 р. С. 67–71.

29. Міщенко О. В. Комплексна оцінка екотуристського потенціалу Шацького національного природного парку. Наукові записки Вінницького педуніверситету. Сер. Географія. 2010. Вип. 21. С. 177–183.

30. Міщенко О. В. Конструктивно-географічне обґрунтування розвитку екологічного туризму в національних природних парках. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук. Львівський національний університет Імені Івана Франка. 2012. 20 с.

31. Міщенко О. В. Сакральний ландшафт: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 360 с.

32. Мольчак Я. О., Фесюк В. О., Картава О.Ф. Луцьк: сучасний екологічний стан та проблеми. Луцьк : РВВ ЛДТУ, 2003. 488 с.

33. Природа Волинської області / ред. К. І. Геренчука. Л. : Вища школа, 1975. 147 с.

34. Rudenko S., Rudenko V. Nature-resource potential of natural regions of Ukraine in present-day figures. Екологічні науки: науково-практичний журнал, 2023, 6 (51). С. 84–89 <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2023.eco.6-51.13>

35. Руденко С. В., Руденко В. П., Пахомов О. Є. Екорегіони України: територія, населення, природно-ресурсний потенціал. *Природнича освіта та наука*, 2024, (4), 102–107. <https://doi.org/10.32782/NSER/2024-4.16>

36. Сучасний екологічний стан та перспективи екологічно безпечного стійкого розвитку Волинської області: кол. монографія / В. О. Фесюк, С. О. Пугач, А. М. Слащук [та ін.]. Київ: ТОВ ПІДПРИЄМСТВО “ВІ ЕН ЕЙ”. 2016. С. 121.

37. Топографічна карта Луцьк. Отримано з <https://uk-ua.topographic-map.com/map-gwrgnx/%D0%9B%D1%83%D1%86%D1%8C%D0%BA> (останній перегляд 15.05.2025 р.)

38. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Київ: Центр навч. літератури, 2007. 312 с.

39. Черчик Л. М. Рекреаційні ресурси: теорія та методологія. Навчальний посібник для підготовки студентів економічних спеціальностей. Луцьк: ЛНТУ, 2009. 199 с.

40. Черчик Л., Міщенко О., Єрко І. Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови розвитку: Монографія Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. 128 с.

41. Черчик Л., Єрко І., Коленда Н., Міщенко О. Сучасний стан розвитку туристично-рекреаційного комплексу Волинської області: Монографія. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. 154 с.

42. Якимчук А. Ю. Економіка і організація природно-заповідного фонду : монографія. Рівне: Ред.-вид. центр УВГП, 2007. 208 с.

43. World Trevel and Rivier, 1992, P. 16

Додаток А

Пам'ятки архітектури і містобудування національного значення міста Луцька [11]

№ п/п	Найменування пам'ятки (матеріал)	Адреса	Дата спорудження (автор)	Охор. № та № у комплексі	Дата і № рішення Ким рекомендов. на облік
1	2	3	4	5	6
1	Меморіальний комплекс "Вічна Слава"	на розі просп. Перемоги та вул. Ф. Шопена	1977 р.	030001-Н П	Постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2009 № 928
2.	Пам'ятник поетесі і громадській діячці Лесі Українці	Театральний майдан	1976 р.	030002-Н	Постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2009 № 928
	Замок (Верхній) (мур.)	43025, м. Луцьк, вул. Кафедральна, 1а	кін. 13 ст.	75	Пост. РМ УРСР від 24.08.63 № 970
3	В'їзна (Надбрамна) башта (мур.)	-//-	кін. 13 ст.	75/1	-//-
4	Башта Стирова (Свидригайла) (мур.)	-//-	14-15 ст.ст.	75/2	-//-
5	Владича башта (мур.)	-//-	13-15 ст.ст.	75/3	-//-
6	Замкові мури (мур.)	-//-	кін.13-15 ст.ст.	75/4	-//-
7	Шляхетський будинок (мур.)	-//-	1789 р.	75/5	-//-
8	Єпископський будинок (мур.)	-//-	1814 р.	75/6	-//-
9	Монастир бернардинів (мур.)	вул. Л.Українки, 60	арх. П.Гижицький	76	-//-
	Костел монастиря бернардинів (Троїцький кафедральний собор)(мур.)	-//-	1752-1755 рр.	76/1	-//-
10	Келії (мур.)	пр-т. Волі, 2	1752-1755 рр.	76/2	-//-
	Брама		1876 р.	76/3	-//-
	Монастир єзуїтів (мур.)	вул. Кафедральна, 6	арх. Я. Бріано	77	-//-
11	Костел Петра і Павла (мур.)	-//-	1606-1610 р.р.	77/1	-//-

12	Дзвіниця (мур.)	вул. Кафедральна, 17	1539 р.	77/2	-//-
13	Келії монастиря (мур.)	вул. Кафедральна, 6	1606-1610 р.р.	77/3	-//-
14	Покровська церква (мур.)	вул. Д.Галицького, 14	15 ст.	78	-//-
15	Хрестовоздвиженська церква (мур.)	вул. Д.Галицького, 2	1619-1887 р.р.	79	-//-
	Монастир домініканів (мур.)	вул. Драгоманова, 26	1752 р.	80	-//-
16	Келії монастиря домініканів (мур.)	вул. Драгоманова, 26	1752 р.	80/1	-//-
17	Монастир тринітаріїв (мур.)	вул. Медведєва, 4	1729 р.	81	-//-
18	Житловий будинок (мур.)	вул. Братковського, 35	16-17 ст.	82	-//-
19	Монастир василіан (мур.)	вул. Кондзелевича, 5	1647 р.	83	Пост. РМ УРСР від 24.08.63 № 970
20	Монастир бригіток (мур.)	вул. Кафедральна, 16	1624 р.	1005	Пост. РМ УРСР від 06.09.79р. №442
21	Монастир шариток (мур.)	вул. Кафедральна, 17,19	15-17 ст.	1006	-//-
22	Житловий будинок Пузини (мур.)	вул. Кафедральна, 23	16 ст.	1007	-//-
23	Синагога (мур.)	вул. Д.Галицького, 19	кін.14ст.-1629р.	1008	-//-
24	Житловий будинок (мур.)	вул. Пушкіна, 2	17-19 ст.	1009	-//-
25	Оборонна башта з муром (мур.)	Старе місто	14-15 ст.ст.	1010	-//-